

GIDS
van het
ANDERE
KNOKKE

André D'HONT

OVER DE DUINEN NAAR ZEE

Uitgave « CNOC IS IER » 1995

Nog tot 1890 was het één duinenlandschap tussen dorp en zee,
een paradijs voor konijnen (en stropers).

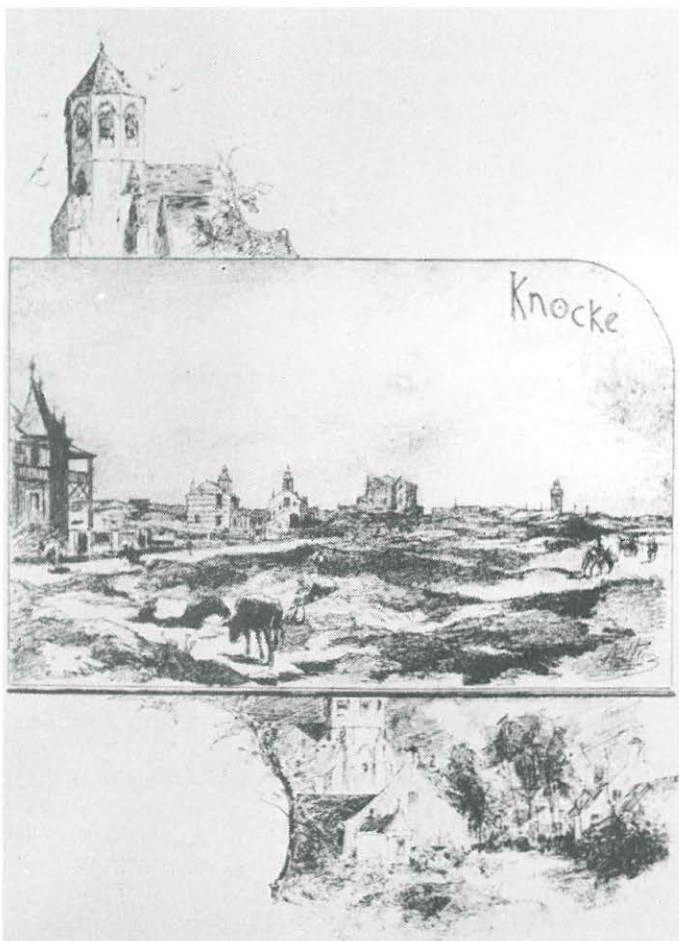
Midden de duinen verrezen hoge gebouwen voor de Belle Epoque.
Hier bij de Leopoldlaan van nu en de hoek bij Dupuisstraat.

RAPPE' OMER - CROES RITA
KROMMEDYK 66
V.H. HEIST

ANDRE D'HONT

OVER DE DUINEN NAAR ZEE

GIDS van het ANDERE KNOCKE
(8)

Uitgave der heemkring
«CNOOC IS IER» v.z.w.

Uitgaven van «Cnoc is ier» v.z.w.

DANNY LANNOY

Geschiedenis van het Gemeentehuis te Knokke (1973) U
Het Neogotische Stadhuis (1991)

KAREL AERNOUDTS e.a.

Canadese Bevrijdingsmars (1975) U

JOZEF VAN DEN HEUVEL

Alfred Verwee en Knokke (1976) U
Schilders van het oude Knokke (1981) U

ANDRE D'HONT

De acht Molens van Knokke (1976) U
Historie van de Trams te Knokke (1977) U
De Knokse Verenigingen, 3 delen (1978-80) 1U
100 Jaar Knokke-Badplaats (1981) U
Knokkenaars (1982)
Knokke onder de Oorlog 39-45, 5 delen (1983-87) U
Gids van het andere Knokke, 8 delen (1988-95)
Het Dorp U, Polderdorp, De Weg naar Zee, Albertstrand U,
Langs Strand en Dijk, 't Zoute, Van Zwin tot Polders,
Over de duinen naar zee.

N.B. - U = uitgeput.

KUNSTDRUK

Veelkleurige affiche „Inhuldiging Stadhuis 1913“

Ieder jaar voor de leden twee uitgaven «Cnoc is ier»
(jaarboek en historische brochure).

Alle inlichtingen op woensdagvoormiddag in tentoonstellingszaal
Gemeenteplein 3, Knokke.

Copyright 1995

André D'hont & «Cnoc is ier» v.z.w.

Deze uitgave is bestemd voor de leden 1995
der heemkring «CNOOC IS IER».

Uittreksels uit deze brochure moeten de bron vermelden.

Foto's: André D'hont en verzameling.

Het was zoet leven in 't Zoekte in de duïnen.

MENAPIERS ALS VOORoudERS

Om deze Gids van het Andere Knokke af te ronden, lopen we door van Julius Cesar tot Leopold Lippens, van polder tot dorp, over de duinen naar zee, van Verwee tot Dries Verheye, naar de 20ste eeuw die de badstad groot zag worden.

Moeten we nog terug naar de Menapiërs, die vóór het begin van onze tijdrekening de streek betrokken, die hier hun nederzetting hadden, een primitieve "pagus"? Er is maar weinig houvast om deze voorouders te omschrijven. De Menapiërsstam die het gebied bij het Zwin betrok en vaste voet vond tot Sluis, Aardenburg en Oostburg, was deze der Levakken of de Levaci, naam die van het Vlaams kwam: de Lege Wacht. Schreef Becanus. Mee met Julius Cesar, die er aan toevoegde: "De Menapiërs onderscheidden zich door hun dapperheid en barbaarsheid".

Plinius een eeuw later: "Tweemaal per dag overstroomt de oceaan met zijn golven het land. Zich dan afvragen hoe mensen kunnen wonen in een streek die meer tot de zee schijnt te behoren dan tot het land. Om zich te beschermen trekken ze zich terug tot op de duintoppen, hoog boven de vloed".

Waar de Romeinen opdaagden, was er geen sprake van Knokke. Het landschap werd bepaald door de zee, vele overstromingen in de loop der eerste eeuwen van onze tijdrekening. Pas in de 13e eeuw kwam Knokke in dokumenten. Het is een blijvend zoeken naar de oorsprong (zie werk Maurits Coornaert).

Met fantasie werd de eerste naam opgediept. de legende is de poëzie der geschiedenis.

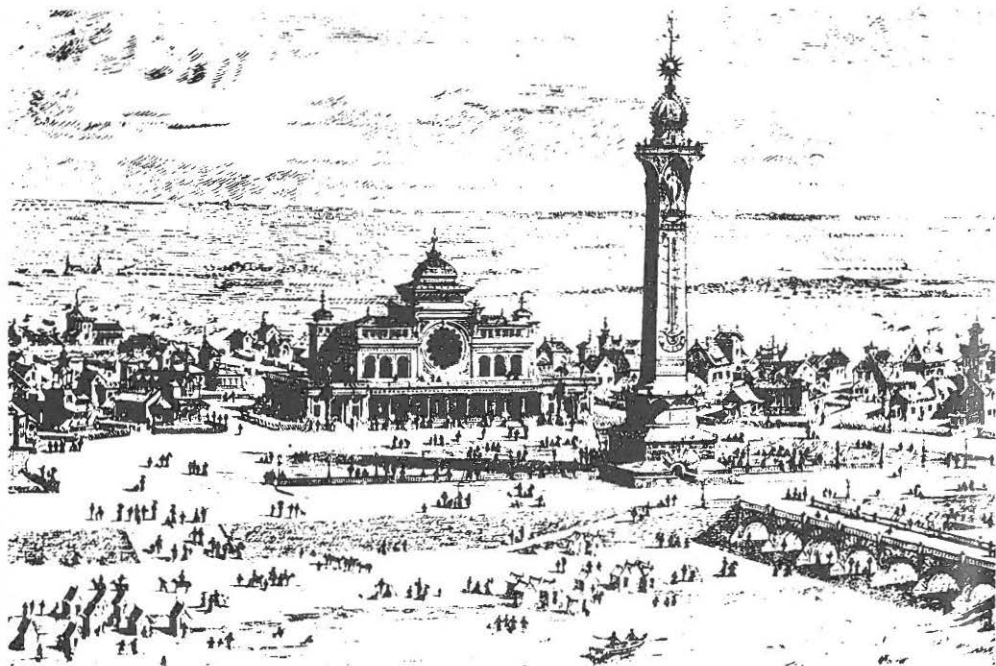
VAN CNOC TOT KNOKKE

Volgens de overleveringen zou de naam Cnoc uit Ierland meegekomen zijn met St.-Guthago. Weten dat er ginder nog steeds een Cnoc (in het Iers), en nu ook Knock geschreven, bestaat als bedevaartoord. St.-Guthago kwam wellicht naar hier om de bewoners tot het Kristendom te bekeren. Hij belandde op de duinen, de "hoogte", de Cnoc. Guthago is heilig verklaard, te Oostkerke begraven, - waar hij reeds in 1159 vereerd werd.

Een zekere Vredius (?) had het in 1135 over Knok. Wat meer houvast is er voor de 13e eeuw met Knoka (zie nr. 7 Cnoc is Ier). In 1226 had de parochie Koudekerke een kapel en ziekenhuis te Knoka. Uit 1252 dactekent het reglement voor de scheepvaart en de heffing van tol op het Zwin voor de vissers uit Knocken. Een dokument uit 1255 (door Gerard Adriaenssens achterhaald) vermeldt bij een verkoop aan de paters van Vauxcelles te Waescappelle ook Knokke.

De kern die naar het eerste dorp leidde, van achter de dijken, is geneeerd van de 10e tot de 13e eeuw. Zie nader in Zwin tot Polders.

Het dorp Knokke telde halfweg de 14e ten hoogste tien tot vijftien huizen. Er zou een kerk geweest zijn op een hoogte ten noorwesten van de huidige St.-Margareta, in de buurt die Schaarte geheten werd. Overstromingen hebben deze kern weggeveegd, later onder nieuw opstuwende duinen bedolven (waar nu zowat Scharpoord is, - men beter Schaarte had gedoopt).

Zo tekende de Brusselse bouwkundige Jean Baes het toekomstige Knokke-Bad voor Verwee en Co. Droombeeld 1888.

Knokke St.-Katrien lag bij het begin van 1500 in het bisdom Doornik onder de dekenij Brugge. Het bisdom Brugge werd in 1559 in het leven geroepen en Knokke behoorde tot de dekenij Damme. We waren in het Spaans tijdvak gekomen. De dorpskom bestond rond de kerk, in de 15e eeuw onder bescherming van de H. Margaretha. Bij de kerk woonde kleermaker Geeraert Janssens en een herberg werd uitgebaut door Jan Guldegaerde. In de winter van 1574-75 zakten hier de Zeegeuzen af, zaaiden dood en vernieling.

Bij de aanvang van de 17e eeuw legden de Spanjaarden reeds forten aan, om tot de Cantelmolinie te komen tegenover de Hollanders. De dorpskerk werd hersteld en in 1613 voltooid. Jan Dullaert was in 1626 hoofdman van Cnocke. De gemeente telde in 1642 zowat tweehonderd inwoners, toen de St.-Sebastiaansgilde reeds de schutters verenigde. Met de 18e eeuw liep het Spaans tijdvak ten einde. Kwamen de Oostenrijkers, de Fransen en de Hollanders. Onafhankelijk België in 1830. Knochke was een gemeente met minder dan duizend inwoners.

IN DE 19e EEUW

Knokke zocht na de Onafhankelijkheid de eigen weg, aanvankelijk nog met landbouw. de Knokkenaar stond niet langer onder de knoet van een overheerser. Het gemeentebestuur met eigen mensen, nam de verantwoordelijkheid op voor het dorp. Zo naar de 19e eeuw toe.

Filip Tavernier was burgemeester in 1854. De eerste school voor jongens en meisjes werd op het dorpsplein opgetrokken tegenover de kerk, Pierre Fournier onderwijzer. In hetzelfde jaar kocht Charles-Joseph Serweytens het duinengebied van het latere Albertstrand om er een modelhoeve te bouwen in 1862. De bestaande steenweg naar Westkapelle werd in 1856 heraangelegd. Vanaf het dorp liep door de duinen een weg naar het strand. Daar was door het leger een telegraafpost geïnstalleerd (waar in 1872 de vuurtoren kwam). In het huis van de post op de duinen opende Dries Verheye in 1880 een drankgelegenheden: begin van de badplaats.

Het gemeentehuis kwam, van het Kalf weg, in 1871 in De Zwaen tegenover de kerk. Nu was het dorp volop het middelpunt van het uitgestrekte Knochke geworden. Sebastiaan Nachtegale was burgemeester in 1872, het jaar waarin de Internationale Dijk definitief het Zwin afsloot, van het Zwart Huis tot Nederland. Er zou veel veranderen. Met Alfred Verwee kwamen de artiesten het dorp en zijn prachtige landschappen vermaardheid geven, uitstraling die weldra over de duinen naar zee zal leiden. Zo naar Knochke-sur-Mer, Le Zoute Knochke. Alles nog veel in het Frans, omdat de eigenaars met kapitaal uit het binnenland en Brussel kwamen: Van Bunnen, Dumortier. Er zal meer tijd nodig zijn voor Knochke-aan-Zee, kortweg Knokke,- wat zei je: Knokke-Heist?

Over de 19e eeuw schreef Danny Lannoy een volledig werk. Zo over veldwachter Calus en wie hij zoal op zijn boek zette: Jacob Waeghe, Leopold Savels of Pieter Monteville. Moet je lezen. Tot garde Philip Van Houtte toe. Dan maar iets drinken bij herbergier Van Landschoot in de Cygne, waar de gemeentezaken tussen pot en pint beslecht werden. En de dorpspolitiek ook meespeelde.

DOOR DE DUINEN NAAR ZEE

Tot 1879 liep vanaf het dorp enkel een kronkelwegje doorheen de duinen, eigendom van de groep Lippens, naar de weidse Noordzee. De weg zelf was eigendom van de Staat en verzekerde de verbinding van 't dorp tot het "telegrafisch station". Einde 1878 kwam het tot een overeenkomst onder vermelden om grond uit te wisselen ten einde de weg naar zee rechtdoor te kunnen trekken. Hierdoor zou het gebied van Brabantse Panne, Blinckaert en Grauwe Duin een nieuwe toekomst krijgen, - nu onder beton en asfalt begraven !

Berijdbare wegen met een vast wegdek waren er niet in het begin van de 19e eeuw. De eerder afgezonderde gemeente was met Westkapelle verbonden langs een steenweg op de oude Knokkedijk (84) en Kra-gendijk. Op een kaart van 1763 loopt een weg vanaf de kerk langs de latere Smedenstraat, 20 voet breed naar Westkapelle. De Calfstraete liep tussen de Zeedyck Graeve Jans dyck naar de Ceuvel- en Mon-ninckendyck. De kasseiweg naar Westkapelle werd in 1856 over het bestaande trajekt opnieuw aangelegd. Meer kasseien werd aangevoerd, in 1868 voor Hazegras-Schapenburg, in 1873 voor de Haze-grasstraat (in 1894 met deze voor Schapenburg verbonden). De kas-seiweg Knokke-Heist kwam pas in 1895. Toen was er reeds de Lip-penslaan; breed om de toekomst van de badplaats aan te kondigen. Aanvankelijk was de Zeestraat enkel geplaveid over een breedte van 5m., mondde bij zee uit te westen van de vuurtoren.

De aanpalende gronden kwamen grotendeels in andere handen. De Société Verwee-Van Bunnan-Dumortier kocht in 1887 van Lippens 35 ha grond voor 35.000 fr. binnen de driehoek land-zee-Dumortierlaan. De eerste stenen dijk werd in 1890 aangevangen. In 1894 besloot de Gemeenteraad de Zeestraat om te dopen tot Lippenslaan. Toen waren er wel de Dorpsstraat, Duinenstraat, Peperstraat, Jodestraat, slag hof-stede Tavernier, Kalsijde naar Kalf, Graaf Jansdijk en Keuckelinkstraat. Tot de duinen van het Verweeplein (37), waar de gaaiers van St.-Se-bastiaan stond, kwam de eerste aflijning van de Lippenslaan met gebouwen. Verderop vooral villahuizen in een soort Victoriaanse stijl, ook de eerste villa's in de toenmalige Touquetstijl. De laan bleef slecht onderhouden, één wegdek en de andere helft zand. De paardentram kwam middenin op een spoor. De verkiezingen van 1907 waren een gelegenheid voor beloften, ook voor de verlichting. Aanvang 1912 kwam het goede nieuws: de minister van Openbare Werken keurde het ontwerp goed voor het aanleggen van de laan over 1,800 m. lengte en 25 m. breedte, twee voetpaden van 3 m. en twee steenwegen van 6,50 m., een versteende weg van 6m. voor voetgangers. en dan plaats voorzien voor twee tramlijnen. Het zou een uitgave worden van 267.000 fr. In dit jaar werd de paardentram oðk vervangen door de elektrische van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen. Al-les lag er netjes en proper toen de eerste wereldoorlog uitbrak.

VAN SEVEN TOT PATJE

In het begin van de eeuw bleef het dorp de voornaamste buurt. Daar waren de eerste hotels door Knokkenaars uitgebaat met visie op de toekomst. Na de zomer bleven de activiteiten tot het dorpgedeelte

Het dorp bleef tot 1914 nog het centrum met hotels, waar de stoomtram een halte had bij de Cygne.

Langs de Lippenlaan bouwde Verwee de eerste villa (rechts), meer gebouwen met voortuin sloten aan.

beperkt, het leven onder bekenden.

Seven Rotsaert hield de Café du Tram open aan de onpare kant van de Lippenslaan (waar nu de Generale-bank is). Verderop was Valcke voor de nagels, pension Haegeman sloot aan, naar een loodgieter toe, later Van Lede voor de gasdienst, om bij Waegenaere te komen en het Hotel de la Poste van Casmir De Bruecker. Het viswinkeltje van Jantje Smidt, het postgebouw, zijn nog te achterhalen. Zo verderop de Prince Baudouin. Aangevuld met een nieuw hotel ter Boudewijnlaan, eens de garre om de paarden te stallen op de achterkoer.

Jan Desmidt (in 1972 op 98-jarige leeftijd overleden) zei het ons destijds: "Aan de overzijde van 't onzent heb ik Gusten Dewulf geweten, Fika, voerman en kruidenier. Wie nog meer: Eugeen De Backer de loodgieter, verder Marie Gysels, ook de ouders van Gusten Slosse en die met hun schoenwinkel uit de Smedenstraat kwamen. Patje Vos, die niemendalle deed, woonde waar Lams zou komen in de Blauwe Sterre. Op de hoek van de Dorpsstraat kwam De Klerck uit Brugge, burge-meester vóór onze Frans. De Klerck had hier een huis geërfd en het oud café'tje werd het Hotel de Bruges.

Zo leefde iedereen samen in de buurt. De vreemdelingen zakten pas naar de zomer toe af. Ze spraken Frans. Zo de artiesten die hun intrek namen in de Boudewijn en de buurt grote ogen deed opzetten.

DE "WILDEN"

Bij de Scheldemonding waar de brede blonde duinen aan de weidse polders paalden, waar de roze zwijntjes tussen de bonte koeien liepen, waar er geen grens was voor artistieke en andere ontboezemingen, daar moest het zomerverblijf ideaal zijn voor de kunstschilders en hun dichtertelijke vrienden, na een winter midden de schoorstenen van Parijs. Waar ze in de zeventiger jaren van de 19e eeuw aanvankelijk naar Blankenberge en Heist trokken, ontdekten ze vlug Knokke, het kleine dorp beneden de duinen op anderhalve kilometer van zee.

In een appreciatie over deze periode, schreef Maurice Heins toen in "Le Littoral" dat de kunstenaars te Knokke als "wilden" konden leven en dat de "vredige boeren" tot in de ziel opschrikten door een "horde van ultra-geciviliseerde mensen". Ze namen hun intrek in een lage oude woning bij de molen van Van Damme, alle beloften uit de kunst-middens van Brussel en Gent van de partij, en niet enkel om het bij legendarische smulpartijen te laten. Ze trokken er op uit om midden het schilderachtige Knokke de ezel neer te zetten, meteen om voor het nageslacht van de boeren in kwestie een beeld van het oude dorp in volle kleur na te laten!

Verwee, Van Rysselberghe, Artan, Courtens, Rops, zijn de meest bekende namen op vele doeken uit het duinenlandschap. De schilders daagden vooral alhier op vanaf 1883. Alfred Verwee zou er zowat de vaandeldrager van worden. Hij deed meer om Knokke te "koloniseren". Hij participeerde in de bouwgroep met Van Bunnan en Dumortier, terwijl zijn vriend Paul Parmentier schepen werd. Niet te verwonderen dat Verwee in bronzen borstbeeld op het plein zou komen dat ook zijn naam kreeg. Toen onder zijn voetstuk een parking aangelegd werd, zowat een eeuw later, kwam hij zelfs binnen het stadhuis,- niet voor

Plettinckx' Hul, zei men, waar tussen Dumortierlaan en Zoutelaan
zijn villa als eerste bovenstak.

Bij voorkeur werd op duinenhoogte gebouwd, zo door schilder
Blanc Garin tussen Leopoldlaan en Parmentierlaan.

lang. Nu troont hij er als voornaamste figuur voor, zijn ogen gericht op café Calomar. Die blik was oorspronkelijk voor de zee onthouden. Over de duinen naar zee.

SCHOOL VAN KNOKKE

Artan, met Vogels en Boulenger bij de grote landschaps- en marineschilders, had zijn ankerplaats in De Panne. Hij zou evenmin ontsnappen aan de drang naar de andere uithoek van de kust. Hij ontmoette er Theo Van Rysselberghe, die de maat sloeg tussen Frans en Belgisch impressionisme, daar waar Franz Courtens het hield bij het sentimenteel impressionisme met mistige atmosfeer of met zonovergoten gebladerde.

Naast deze drie groten was te Knokke ook Willy Schlobach, een "vingtiste", van de partij, in de geest van Vogels en Ensor. Er waren er meer: Rodolphe Wytmans als landschapsschilder zoals Claus; Henri Casiers, leerling van Courtens, voor het volle licht; Frantz Rentjé, leerling van Henri Vander Hecht, om in brede vegen te schilderen zonder veel emotie of schitter; minder bekend nog Alfred Claessens, Jean Verras of Florimond Van Caillie. En dan zeker Félicien Rops, vandaag de dag de duurste uit de "School van Knokke". Langs de Lippenslaan werd zijn villa einde jaren '70 gesloopt, de muurschilderingen met het puin mee. Maar de "Fleur des Dunnes" had toen al lang hetzelfde lot ondergaan: de eerste villa langs de Lippenslaan (150).

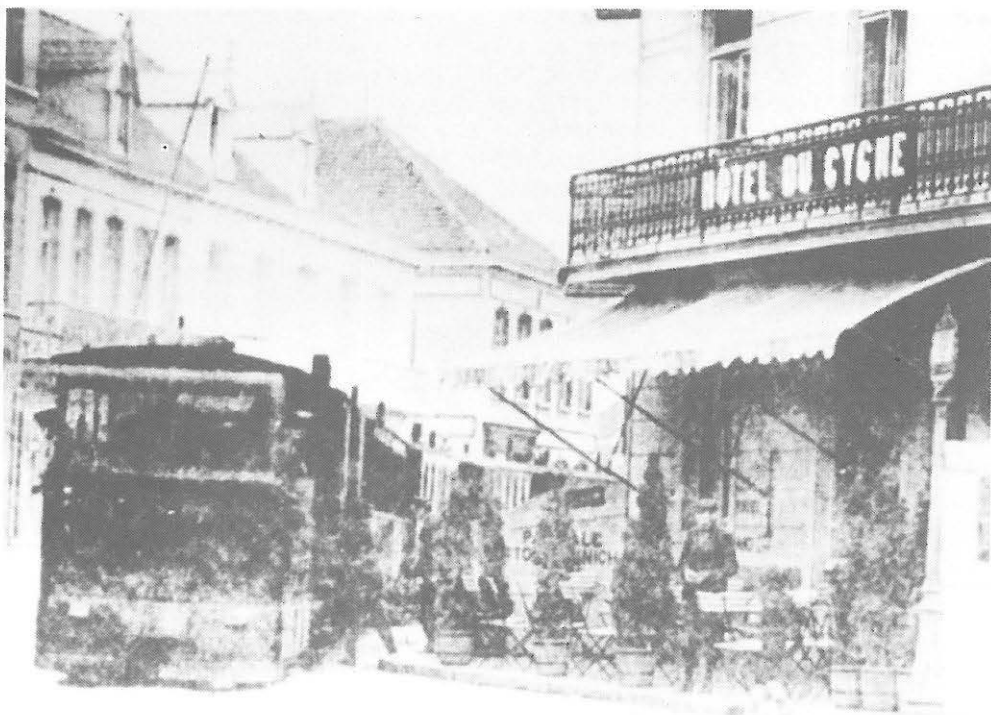
Pastoor Jozef Van den Heuvel schreef voor Cnoc is ler meerdere bijdragen over de schilders in de Jaarboeken, ook twee bijzondere boeken bij gelegenheid van tentoonstellingen met werken van de School van Knokke: "Alfred Verwee en Knokke" (1976) en "Schilders van het oude Knokke" (1981). Danny Lannoy en Harold Van Eeckhoutte namen op zich de taak om de vele doeken aan de wand te krijgen. Van 1880 tot 1914 een grote schat.

Niet alle schilders van de "School" zijn als groten onthouden in de kunstgeschiedenis van ons land. De meest bekenden op een rijtje: Louis Artan (1837-1890), Anne Boch (1848-1933), Henri De Braeckeleer (1840-1888), Félicien Rops (1833-1898), Willy Schlobach (1864-?), Théodore Van Rysselberghe (1826-1926), Jan Verhas (1834-1896), Isidore Verheyden (1846-1905), Alfred Verwee (1838-1895) en Guillaume Vogels (1836-1896).

Zij laten Knokke terugzien doorheen de laatste twintig jaren van het einde der 19e eeuw. Als er dan bij afstammelingen van Knokkenaars uit die tijd nog wel eens een doek van die eerste "kolonisten" hangt, dan komt het omdat deze op tijd en stond een prijschieting bij de St.-Sebastiaansgilde bedachten met meerdere van hun werken.

ONVRUCHTBAAR DUIN

Naast de schilders waren er bekende schrijvers en dichters. Zo de fransschrijvende Vlaming Emile Verhaeren, die bij gelegenheid het Zwin bezong, zo in 1890. We vertalen zijn indrukken: " 't Is enkel een stukje grond in de oneindige wereld. Uit het noorden jaagt de snijdende wind. Alleen wat aarde en aan de rand de zee, dan de golving van het onvruchtbare duin". Geboren bij de Schelde in 1855 hield hij

De stoomtram bij het eerste hotel, de Zwaan die Cygne werd.

Bij de loskaai de Communal, die ook gemeentehuis werd.

van de zee en de monding van de stroom. Maar hij hield ook van de vrouw van zijn goede vriend-schilder van 't Duivekot.

De Gentenaar Theo Van Rysselberghe kwam zich reeds op 22-jarige leeftijd in 1884 te Knokke vestigen met vrouw Maria. Hij liet de villa bouwen op de Graaf Jansdijk, die toen bij het kruispunt bovenstak waar nu de Moyson is bij Pierslaan en Boudewijnlaan. Dit was dan nog vier jaar vroeger dan de villa van Verwee. Op dit Duivekot kwam Verhaeren. Het was in 1894, toen de dichter met hooikoorts zat. Knokke zou hem deugd doen om van de kwaal verlost te raken. Zijn vrouw Martha liet hij te Brussel voor haar onderwijstaak. Maar Theo was voor een tentoonstelling naar Londen en Marie ontving de gesnorde mooi-prater Emile. En het vervolg kwam boven uit documenten van een zekere Mahille de Poncheville.

Marie verbleef met haar dochttertje en een meid op de hoogte van 't Duivekot. Zij was ook schrijfster, dochter van een uitgever tussen Samber en Maas. Marie schreef over zichzelf dat ze klein was, "maar evenwichtig, fijn en niet mager, en uit mijn ogen straalde een klare en onbescheiden blijk, weinig toegevend, doch niet hardvochtig, op tijd en stond guldig". En in deze ogen kwam Emile staren. Marie kon moeilijk weerstaan, "voelde het bloed warm door de aderen stromen". Ze hield van muziek, letterkunde, sprak meerderetalen. Ze lazen op de eerste avond onder de petroleum-lamp samen een boek, vele bladzijden van Flaubert. Ja, het gebeurde in het romantisme van de tijd,- niet enkel lezen.

De kronieker die het achterhaalde, vertelde ook dat "ze dikwijls verwijden op het oude kerkhof van Knokke, midden de geur van bloemen en hout, vooraleer naar huis terug te keren langs de paden met verweerde wilgen, die in de duisternis vreemde vormen aannamen". Terug naar het Duivenkot.

Als Theo weer op de proppen kwam, kon het wel het einde zijn van de romance, van de amoereuze perikelen van zijn vrouw met haar lievelingsdichter. Neen. Op zekere dag was Emile er vandoor met Marie, Naar Nieuwpoort "waar ze samen in een afspanning verbleven en met een grote tuil veldbloemen de geur van hun liefdestuin binnenbrachten". Toch werd een drama vermeden. Maria kwam naar Theo en haar dochttertje terug. Emile was met de kuur zijn hooikoorts kwijt, maar vermeed zijn vrouw en trok door Duitsland. In hetzelfde jaar 1894 was hij ook te Parijs, waar zijn vriend Alfred Rodenbach "Bruges la Morte" klaar had. Het werd weer stil in 't Duivenkot. Maria staarde met dromerige ogen naar het onvruchtbare duin.

VERWEE EN ROPS

Met Theo Van Rysselberghe ontdekte Verwee Knokke in 1883. Zij waren de grondleggers van de "School" alhier. Ze beleefden een prettige zomertijd, herhaald van jaar tot jaar, vol uitspattingen, van het mulderhuisje in het dorp tot de vuurtoren, waar op het duin Dries Verheye reeds zijn paviljoentje geopend had. Er kwamen steeds meer artisten aansluiten, ook Félicien Rops. Die was een Waal die Vlaams wou leren omdat hij van de Vlaamse meisjes, "de schoonste van de wereld", hield: "de schone maskes of de oude Kates". Hij tekende ze weelderig,

Alfred Verwee lag aan de basis van de belangstelling voor Knocke. Hij zou niet het einde zien van de mooie duinen, die hij liet renderen met zijn vennoten Van Bunnan en Dumortier.

De koeien van Verwee graasden in de buurt van zijn villa bij de Lippenslaan.

liefst uitgekleet. Verwee aan de andere kant gaf er de voorkeur aan zijn ezel neer te zetten bij de vette weiden van het Hazegras en koeien te borstelen.

Félicien Rops was bijna doorlopend op reis doorheen Europa, kwam ook tot Amerika. Pas na zijn dood (1898) kreeg zijn werk grote waarde. Ondertussen had hij al heel wat naam gemaakt met schandalen rond zijn erotiek, dat de taboes van vorige eeuw trotseerde en hem enkele processen bezorgde. Met zijn veelzijdigheid, ook als dichter, stoorde hij er zich niet aan. In zijn laatste jaren kwam hij naar Knokke, de vrolijke man in artistiek gezelschap. Wat meer ten noorden van de villa van Verwee, liet hij bij de Lippenslaan zijn eigen De Schuit optrekken. Lang genoeg heeft hij er gebleven om enkele muren te beschilderen met landschappen (onthouden in Schilders van het oude Knokke). Zijn neef Eugène Demolder schreef hij: "Ik wil je bevestigen: hou van de zee en hou van Knokke en enigzins van mijn neef; ben dus Vlaming zoveel je wenst maar vive Nameur po tot!"

Alfred Verwee, zoon van Lodewijk (uit Kortrijk) en Clara Van der Smisen, werd schilder zoals zijn vader. Hij deed studies voor expert landmeter. Niet te verwonderen dat hij met Van Bunnan en Dumortier de eerste promotiegroep van Knokke oprichtte, de badstad organiseerde. Alfred was in 1868 gehuwd met Hermina Vernieuwe, die hem vier kinderen schonk. Een dochter huwde Willy Schlobach, ook kunstschilder. In het slot van zijn leven kreeg Verwee met een ongeneeslijke kwaal aan het strottenhoofd af te rekenen. Hij had nog genezing gezocht in Algerije. Tevergeefs. Te Brussel terug, wist hij het einde nabij. In de laatste dagen van 1895 liet hij zich nog eens naar Knokke voeren, om te genieten van het licht waarin hij zo sterk opgegaan was en op doek vastlegde.

Rops was ook ziek, met een hartkwaal, toen hij in 1896 naar hier kwam om de onthulling bij te wonen van het borstbeeld van zijn vriend Alfred, aan de rand van de straat naar zee, het duinenlandschap als achtergrond. Het was tevens een weerzien met vele vrienden uit de pionierstijd van de badplaats. Twee jaar later overleed Félicien te Essonnes (Fr.).

SCHEPEN PARMENTIER

Onder de kunstenaars van het einde der 19e eeuw was Paul Parmentier een apart geval. Hij zou niet enkel een animator worden van de opgang van de badplaats, maar werd ook tot schepen verkozen. Hij diende het gemeenschapsleven, zorgde voor herinrichting van een kwijnende St.-Sebastiaansgilde.

De zoon van industrieel Eugène Parmentier-Evenepoel werd te Brussel geboren in 1854. Welgesteld van huize uit, huwde Paul de dochter van de generaal van de burgerwacht, de genaamde Van Loo. Ze hadden vijf kinderen: Jean, Robert, Pierre, Fritz en Suzanne. Laatstgenoemde, barones Paul de Giey, trok na haar huwelijk naar Brugge, overleed in 1991 op 97-jarige leeftijd. Jean Parmentier schilderde zoals zijn vader en woonde bij zijn zoon Yves te Oostkerke, waar hij in 1983 overleed. En sedert Paul is er steeds een Parmentier beschermheer van de St.-Sebastiaansgilde geweest.

Paul Parmentier was 35 jaar toen hij naar Knokke kwam. In een pad

Paul Parmentier schilderde de buurt van de kerk (doek in raadszaal van stadhuis)

De kunstenaars kwamen samen in de Boudewijn, de Cercle des Artistes (nog steeds).

vanaf de Smedenstraat werd eerst een huisje van Coppieters betrokken,- daar waar de Stadionstraat (94) zou komen. Twee zomers bracht de familie er door. Waar nu het sportstadion is, werd onder de hoge wuifbomen een houten chalet gebouwd. In 1902 (jaar van overlijden P.P.) kwam er een kasteeltje op 7 ha grond van Tavernier en konsoorten, bij de steenbakkerij.

De Brusselaar reisde aanvankelijk nog veel over en weer. Maar vanaf 1890 verliet hij nog zelden de kustgemeente. Zoals een blad van de tijd schreef: "Zijn tijd en kunstgevoel was bijzonder ingenomen met de verfraaiing, het welzijn van Knokke". Zijn kennis van zaken kwam goed te pas. Op 19 oktober werd hij gemeenteraadslid, op 12 november 1890 schepen in opvolging van zijn betreunde vriend Philip Tavernier. In hetzelfde jaar richtte hij de schuttersgilde herop. Zoveel invloed had Paul Parmentier dat hij ook koning Leopold II naar Knokke kon doen komen en de vorst een pijl liet afschieten onder de pers.

In contact met de schilders zette hij zijn eigen kijk naar polders en duinen op doek. Hij interesseerde zich aan fotografie en vond zelf een objektiefsluitertje uit. Zijn foto's zijn de oudste die over het dorp van weleer bestaan. Van Paul Parmentier is het best de schilderkunst bekend met St.-Margarethakerk en eerste schooltje, permanent in de raadzaal van het stadhuis. Waar Verwee al evenmin ontbreekt.

FEESTELIJKE INZET

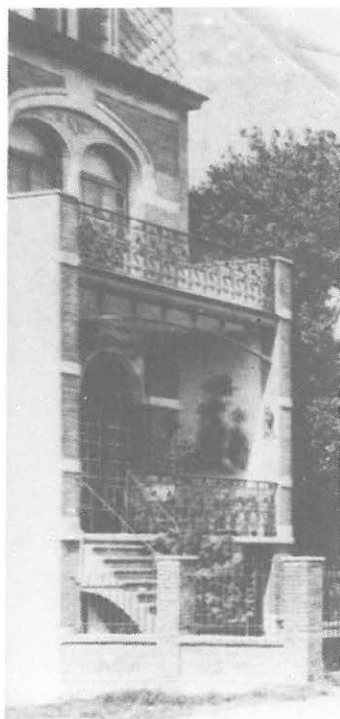
Als we hier uitweiden over de kunstenaars, dan is het om hun aandeel te onderlijnen bij het stichten van de badplaats. De bewoners van het dorp kwamen al vlug in de stemming. Met Verwee lag Parmentier aan de basis van het feestkomitee dat 's zomers sierlijke stoeten inrichtte. En vergeet maar niet de schilderijenschietsing, alle vrienden mee.

Na het overlijden van Verwee zorgde Parmentier nader voor animatie te Knokke. Hij richtte een komitee op om in 1896 een bortsbeeld (werk van Leon Mignon) van zijn vriend-schilder te onthullen.

Met de St.-Sebastiaansgilde bracht de hele gemeente in 1900 hulde aan Paul Parmentier. Het werd een groots feest op zijn domein. "De jonge schutter Robert Vermeire bood aan de kleine en bevallige juffer Suzanne in naam van de kleine pers en fraaie ruiker aan" en de schepen en hoofdman zou "ten hoggste aangedaan in gloedvolle woorden bedanken". De luisterrijke prijschietsing werd gegund door de gevierde. "Het was recht eigenaardig zowat tachtig schutters aan de pers te zien met blauwe kiel en hoge hoed. De vreemde badgasten, hier reeds in groot getal, konden maar van hun verwondering niet terug komen"!

Paul Parmentier overleed op 22 augustus 1902. Gans Knokke was aanwezig op de rouwplechtigheid drie dagen later. Langs de weg waren de lantaarns met rouwfloers omhuld. Toespraken werden bij het graf op het kerkhof van St.-Margaretha gehouden door schepen Van Hecke, door zekere Claus voor de verblijfsgasten, en door griffier Louis Van Steene voor de Gilde. Toen de stedelijke begraafplaats St.-Helena aangelegd werd, kreeg de grafsteen van Paul Parmentier er een ereplaats, midden de graven van meer bekenden uit zijn tijd.

Een twintigtal jaren na de eerste schilders was het dorp reeds van uit-

Félicien Rops bouwde zijn villa De Schuit ter Lippenslaan.

Zo zag Rops de molen van Lievens op de hoogte bij de weg naar de duinen.

zicht veranderd. Maar er werd nog samengekomen in het heiligdom van weleer, toen de "aangespoelden" hun "local des artistes" in de Prince Baudouin hedden. Met herinneringen aan 1883 en hun onderkomen voor 100 fr. jaargeld van de tijd. De benedenzaal was als gemeenschappelijke kamer ingericht, de zolder als atelier. Alles was ingericht met oude meubels, voorwerpen allerhande, tapijten en lede-werk, meestal van verre reizen meegebracht. Boordevol souvenirs van voorbije avonturen leek het een rommelmarkt.

KERK EN MOLEN

Onder de uitverkoren onderwerpen voor de schilders, waren de St.-Margaretha-kerk en de molen van Lievens. "Bij de toegang tot Knocke prijkt de molen als 'n vooruitgeschoven schildwacht", schreef Jean d'Ardenne in zijn reisgids van 1888.

De molen van de Zeemeermin (die windwijzer was) kwam als standaardmolen op torenkot volgens Engels type op de hoogte van de aarden dijk, verlenging van deze van Graaf Jan, rond 1855 (1). Het was een bedrijvige onderneming, uitgebaat door Charles Lievens. Na het omwaaien van de molen van Vandamme, in de buurt van 't Duivekot in 1897, had Charles monopolie voor het malen in 't dorp. De wieken zijn stilgevallen in 1907. Gesloopt in 1932 kwam het model in 't sparrebos in het domein De Oude Molen.

Het kerkje zelf hangt met een doek van Pissaro ook te Parijs in het voorname museum dat de Gare d'Orsay werd. Het historisch gebouw is, naast het geklasseerde torentje, verdwenen. St.-Margaretha (8) kreeg de genadeslag op het einde van de tweede wereldoorlog, tijdens de laatste maanden van de bevrijding, in september 1944. Het nieuwe gebouw met hoge toren kwam klaar in 1958. Toen was reeds lang de Kerkstraat, het schilderachtige zicht, platgelegd. In 1939 moest deze buurt verdwijnen om nieuwe doorwegen te scheppen, met Parmentierlaan en Koningslaan (eerst Koninklijke laan geheten), als wegen naar zee en Albertstrand. De duinen werden grotendeels weggevoerd. Langs de Leopoldlaan bleef nog een tijd de villa op het duin van schilder Blanc Garin overeind (120).

DRIES DE TIMMERMAN

Hij opende in 't dorp bij de Garre van Konee de "Univers". Dries Verheye was eerst wagenmaker en timmerman, werd ook aannemer. De buurt stond in het teken van Rosalie Cornilly, de Konee in kwestie van de garre, Liete Konee, echtgenote van de Grauwen, Edward Verheye. Dries had zo'n goede kijk op zaken dat hij in 1880 reeds over de duinen naar zee trok. In de buurt van de vuurtoren stond op het duin steeds het oude wachthuis dat de "Permanence" geheten werd. En onze timmerman kocht het van de Staat om er de "Pavillon du Phare" in te richten. Het was in het jaar van de vijftigste verjaardag van de Onafhankelijkheid. En zo is Dries Verheye de eerste "hotelier" van Knokke geworden. Maar de uitbating van het strandleven bleef voor de zomer. Dries was verder in zijn Univers, waar hij een orgel plaatste dat tot buiten doorklonk; wie in de zaal niet binnen durfde (kwestie van meneer paster) ging dansen in de Garre van Konee.

Op een dijkhoogte bij het dorp en de Pierslaan nu,
bouwde Theo Van Rysselberghe zijn "Duivekot".

Emile Verhaeren werd er verliefd op de vrouw van Theo.

Moeder Liete Konee hield een handel met alles en nog wat, bij wat toen de Dorpsstraat, nu Nachtegalestraat (16) is. "Winkels waren er rond 1900 niet veel; die van moeder de voornaamste, verder nog wel Teele Flama en Pier Cosyn. 't Gemeentehuis was in de Communal bij Parmentiers weg, later Naaldenstraat, later Edward Verheyestraat, De Garre zelf kwam van de kerkweg van de Peperstraat. Bij ons was 't een winkel. Waar Knokke 's winters zonder apotheker viel, verkochten wij ook standaardpillen en kruiden en Hoffman om op te snuiven tegen hoofdpijn". Zo wist ons destijds Fikken Verheye te vertellen. En die wist alles.

"Bij ons in de Commerce werd er voornamelijk politiek gevoerd: veel gebabbeld en pinten gedronken. de verkiezingen gebeurden met meelings en strooibriefjes. In die tijd kon men stemmen naargelang de belastingen die men betaalde. Iedereen stemde, maar wie afdoekte had twee stemmen, zelfs drie bij meer kontributie. Het kwam er dan ook op aan de zware stemmers voor je te winnen. Wij hadden een goede commercie: vader is 25 jaar gemeenteraadslid geweest". En zo droeg Edward (Grauwen) Verheye ook bij tot de ontwikkeling van de badplaats. Dries was als eerste aan zee.

Fikken was reeds vanaf 14 jaar koetsier. Dat was in 1906. "Tijdens het verlof moesten we werken. Wij zorgden voor alle vervoer, ook om de gevangenen naar Brugge te brengen. De koets stond op de koer van de Commerce, achter de Garre, met al de grond die van ons was tot aan de Pierslaan. We waren de enigen die 's nachts reden, omdat we veel paarden hadden. Zo trokken we ook naar de laatste tram van Heist, waar hij om 22.40 uur arriveerde en om 23 uur vertrok. We reden over de steenweg in volle duisternis, op de koets een paar koperen lantaarns met een kaars in. Bij Knokke brandde enkel een gaslicht bij de meesteresseschool rechtover de kerk aan de straat".

Dan waren er nog Renon Verheye, Martha Verheye en Leon Verheye. Ook zij vonden de weg van de badstad over de duinen naar zee.

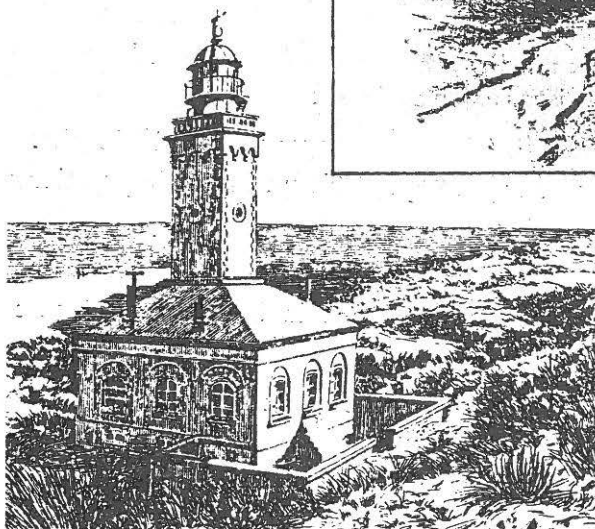
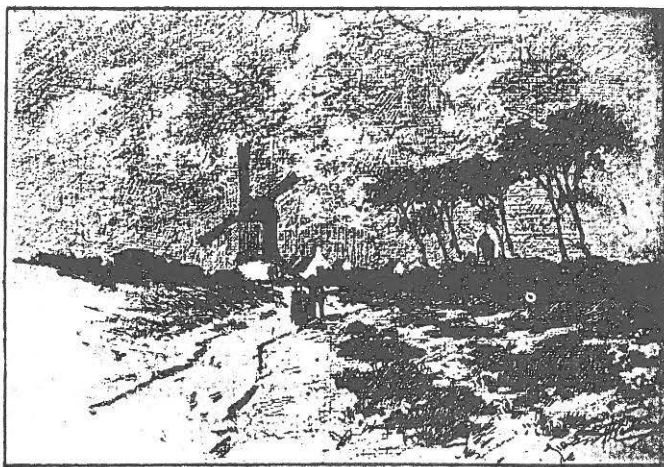
EERSTE BADGASTEN OP DE EZEL

Ze kwamen eerst uit Heist (na Oostende en Blankenberge rond 1880 de derde belangrijke badplaats aan onze kust). De Franse schrijver Edgard Auguin was in de buurt: "Doorheen de prachtige duinen bij het strand naar Knokke toe, is het amper vijf kilometer ver. Meteen kan men al het verstand en de dosis filosofie van de ezels leren. Waar ze dikwijls viermaal per dag de afstand afleggen, doen ze niet méér stappen dan nodig. Ze weten dat het doorheen het mulle zand meer vermoeiend is dan op harde aarde. Ze kennen zo de paden door meer hoeven vastgetrapt. Over het strand volgen ze liever de rand bij het water. Het dient tot niets met de teugel een andere richting te willen inslaan: het dier weet beter, goed onthouden en logisch als een ezel. Enkel de schaduw van de ezeldrijver en zijn stok kan tot een stap vlugger aanmanen, met de weet dat de klappen niet komen als hij ver genoeg voorop blijft. Ezeldrijver en ezel zijn zowat één".

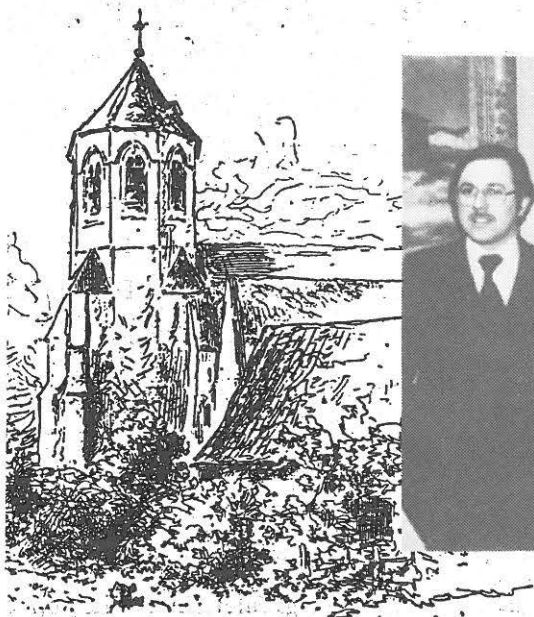
Voor de toeristen was het aanvankelijk een uitstapje naar Knokke. Een half uur ver door de pannen, om vanop de kruin van een duin door de helmen heen de kop van de vuurtoren op de achtergrond te ontdekken.

Henri Cassiers:
dorp in 1886.

Edgard Auguin:
vuurtoren in
1888.

In 1981 organiseerden Danny Lannoy en Harold Van Eeckhoutte in Scharpoord met Cnoc isler een grote tentoonstelling: Schilders van het oude Knokke.

A. Heins: dorpskerk 1887.

Zo in de buurt het einddoel waar ze een verfrissing zullen vinden, de Permanence, de Pavillon. Reeds sedert de Spaanse tijd bestond hier een uitkijkpost, door de Oostenrijkers vervolgens als "corps de garde" gebruikt, later door de Fransen heringericht met een buskruitmagazijn. Zo te zien was reeds voorheen een soort toeristen in de buurt. In de volksmond bleef de naam Permanence toen het Belgisch leger het gebouw voor alle militaire doeleinden afschreef. We weten reeds dat Dries Verheye er een zaak in zag. Ondertussen was in de buurt in 1872 de vuurtoren opgetrokken en kwam het kronkelwegje van het dorp over de duinen hierheen.

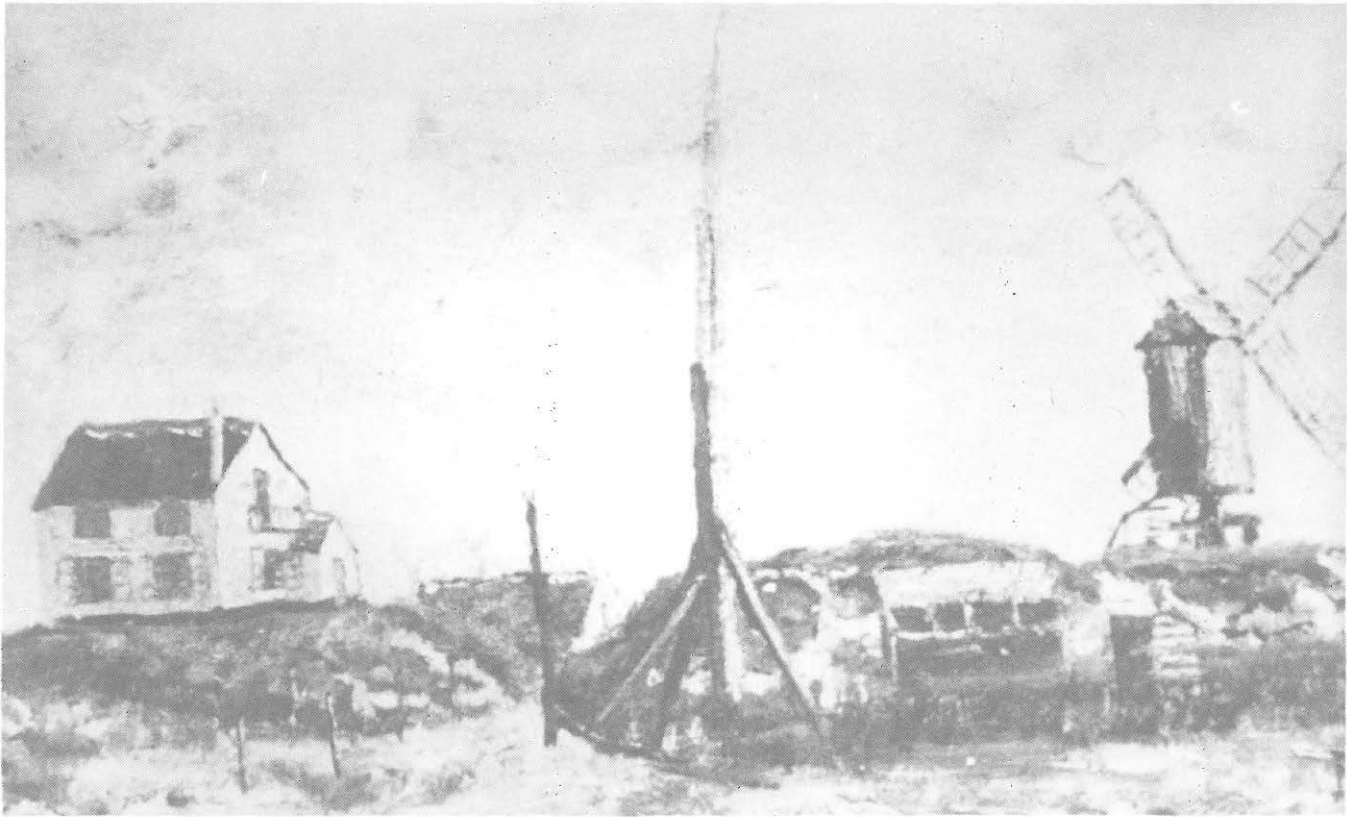
Eens de vuurtoren gebouwd was er een doel om met de ezel uit Heist af te zakken. Niet voor al de winst. Dries was de eerste om ook van toeristencenten zijn deel te innen. Vuurtorenwachter Franz Lutzenrath was het met hem eens. Hij was een artiest die in zijn vrije tijd naïeve kunstige knutselwerkjes samenstelde. Op het strand raapte hij de mooiste schelpen op en schiep er torentjes mee, om ze met wimpels van vele landen tot een internationale souvernir uit te roepen. Ook schilderde hij doeken, maakte pentekeningen met de strandbuurt. Zo met de "Congo", de instelling die hij in 1882 naar het voorbeeld van Dries samentimmerde. Het was het eerste nieuw opgerichte bouwwerkje bij het strand. In 1885 is dan nog bakker Charles Lievens, van de molen, bij zee gekomen en hij was de derde om bij de vuurtoren een instelling in het teken van "Marguerite" te openen.

Om zijn Pavillon beter te bereiken op het duin timmerde Dries planken tot een trap. Vanop het terras was er een enig zicht op de omgeving. De halve zusters Louise en Stefanie (moeder met een Baeyens hertrouwd), hielpen op de hul. Voor de bezoekers was er lekker gerstenbier, goed koel uit de put van 't nat zand, gerookte haring en kazakken, garnalen, mals konijn recht uit de duinen. Zo verdienden velen iets, ook de stropers. 's Avonds trokken Louise en Stefanie met de centen in de voorschoot terug over de duinen naar 't dorp.

EERSTE BADKAR

Niet enkel uit Heist maar ook uit Blankenberge waren er toeristen op ontdekkingstocht. Een groepje eens door de storm verrast, vroeg bij Dries te mogen logeren. Wat doen nadenken heeft ook dit te organiseren. Maar het was nog in 1880. De gestranden beloofden terug te keren als zulks mogelijk zou blijken.

Van zomer tot zomer beter, kwam in 1883 de eerste badkar op het strand. Ontleend te Heist was het een goed model om tijdens de lange wintermaanden zelf de eigen badkarren samen te timmeren. En het volgende jaar kwamen de eerste Knokse rollende kleedkamers in de buurt van Pavillon-Congo-Marguerite. Richard Lingier, Constant De Brock en Louis Vermeille waren de pioniers. Waar er maar vier karren waren op hoge wielen werden de baders tot de waterlijn gereden en konden zo zedig in zee en eruit. Een paardje of een ezel werd er voor ingespannen. De uitbating was nog vrij, maar de gemeente zag er ook weldra brood in. Waar het strand de Staat toebehoorde, werd daar aangeklopt en in 1867 kwam het tot een concessie van 500 m, 250 aan beide zijden van de vuurtoren. Het was steeds anderhalve kilometer

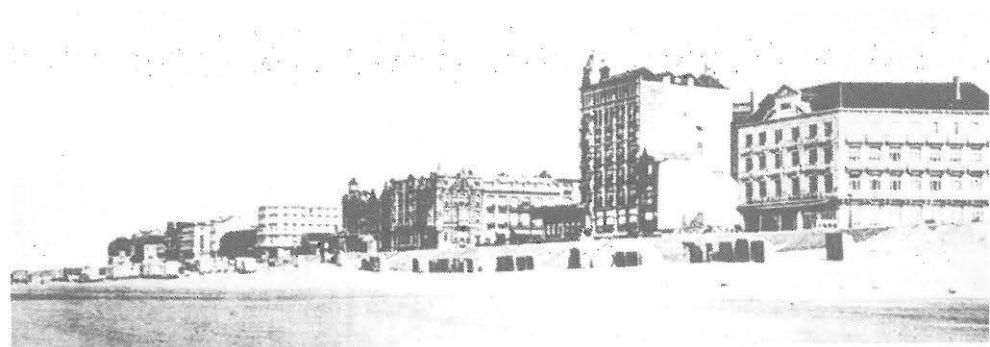
Onder de schilders was een zekere Prevost. Hij bracht in 1896 Duivenkot, St.-Sebastiaanpers en molen Van Damme op doek, een prijs voor de schuttersgilde.

TE KOOP : Waar eens het oude Zoekte (pijl) afgelegen tussen duinen en magere polder vreedzaam leefde, iedereen familie, werd de "waardeloze" zandgrond plots manna voor een nieuwe badplaats. Lanen en paden nodigden uit tot bouwen. Met 1909 was het Zoute een feit.

Over de duinen naar zee de eerste huizenwal bij de vuurtoren.

De eerste stenen zeedijk van 1890 werd vlug volgebouwd.

De vuurtoren raakte ingesloten door hotels en zomerhuizen.

van het dorp naar zee, de Zeestraat in wording.

"Knokke-Bad was misschien niet veel meer dan een halte voor de liefhebbers van een uitstapje. Er werd als vanzelf voor een oponthoud gekozen in een van de instellingen, vooral om de ezels wat rust te gunnen, de drijvers een druppel jenever te betalen. De dieren waren goed op de hoogte van de dagelijkse sleur: ze gingen vanzelf af op de balie, waar wat droog gras lag.

Zo tekende weer Auguin op: "Terwijl een boterham binnengewerkt werd, klommen de kleinen op de uitkijktoren. Neen, geen indrukwekkende constructie, niet eens mooi zelfs. Zo maar een houten geraamte, ruw aaneen getimmerd. Meer om te mijmeren over schipbreuken en aangespoeld drijfhout. Ernaast kijkt op een paal een soort Chinees van waar de wind komt, in hou gesneden, benen wijd open, een vinger omhoog dreigend tegen stormzee, eerder een verrassende verschijning op het afgelegen strand van Knokke".

Dan waren er de kunstenaars in kwestie, de lustige bende. "Een stormnacht in deze romantische hokjes bij zee moet samen iets groots en schrikwekkends geweest zijn"! Auguin noteerde enkele opschriften die Verwee of Rops er achtergelaten hadden, graffiti van de tijd. "Kunst is leugen, zoals deze die de aanbeden vrouw murmelt tussen halfopen lippen. Maar zoals zij is hij goddelijk". - "Waarheid ligt aan de basis van de kunst. Heel wat vrouwen ontpoppen zich als artisten. Beste dames, wanneer waarheid in de liefde?" - Er zijn dan verder zaken die de Franse schrijver ook nog noteerde maar, volgens zijn zeggen, zedelijkheidshalve liever niet afdrukte; "Ga zelf eens kijken, misschien dat het er nog geschreven staat, in de kamer op het einde van de gang, aan de oostkant".

EINDE VAN ROMANTISME

Met het aanleggen van de eerste stenen zeedijk in 1890, binnen de 500 m concessie door Van Bunnan en co, veranderde het uitzicht rond de vuurtoren op grondige wijze. Meteen verdwenen de gebouwtjes die op grond stonden die de bouwgroep bij zee verworven had. Het was het einde van de romantische periode waarin de badplaats ontstaan was, velen deed dromen. Ook van geld. Maar meer geld kocht de buurt. En zoals het water naar zee vloeit, stroomde ook al het geld naar de reeds volle beurzen. Dries Verheye en Lievens mochten terug naar hun dorp, de ene in de Univers, de andere in zijn bakkerij en op de molen. Franz Lutzenrath zag de zaak als bekeken en hij aanvaardde de post van hoofdvuurtorenwachter te Oostende. Hij werd in 1890 opgevolgd door Henri Devisscher. De vuurtoren stond nu aan de dijk. De Zeestraat was in 1894 Lippenslaan geworden. Hierop schreef Auguin: "Het moet de goede zeelucht zijn die Knokke, met vele getijden, zo vlug uit duinzand deed opbloeien. Allen die hier in de laatste tien jaar langs kwamen, staan verstomd bij het aanschouwen der uitbouw van het oorspronkelijke strand, zo knus geworden. Waar eens de weg uit het dorp aan de zeeduinen uitmondde, is er nu de stevige dijkhelling. Daar zijn reeds de eerste hotels open: Beau Séjour, Phare en zelfs een Grand Hôtel de Knocke! Of de aanloop naar een grote badplaats, tot voldoening van de Engelsen, hier ieder jaar talrijker. Zo krijgt Knokke

reeds het uitzicht van familiaal verblijf, zoals Heist twintig jaar geleden. Aan de dijk is er volop plaats voor sierlijke verblijven, ieder seizoen meer. Om precies te zijn, deze gebouwen, in moderne stijl zoals de villa's van Blankenberge, steken reeds rijk de kop op boven het eenvoudige dorp. Mijn indruk is, dat het amen en uit is met de intimiteit van het Knokke van weleer”...

DORP VOL HOTELS

Het dorp dat Knokke was, maakte plaats voor de badplaats. Een der eerste bezoekers, de genaamde N. Bossut, tekende het in het dorpsjaar 1885 op, vooraleer het allemaal veranderen zal:

”In het dorp waren er twee herbergen, het Gemeentehuis en De Zwaan, groot genoeg om een veertigtal personen onder te brengen, voldoende voor het seizoen te Knokke. Naar Heist toe liep een pad kronkelend door de duinen. Wie een koffer meehad tot de terminus te Heist, werd met paard en kar afgehaald en bij ebbe langs het strand hierheen gevoerd. Bij stormwind en hoge zee ging het over de steenweg via Westkapelle. Jawel, de droomtijd voor een vakantie. We waren in onze duinen, allemaal van ons, zonder afsluitingen, niets verboden. Zorgen bestonden niet, alles rustig, het zoete leven.”

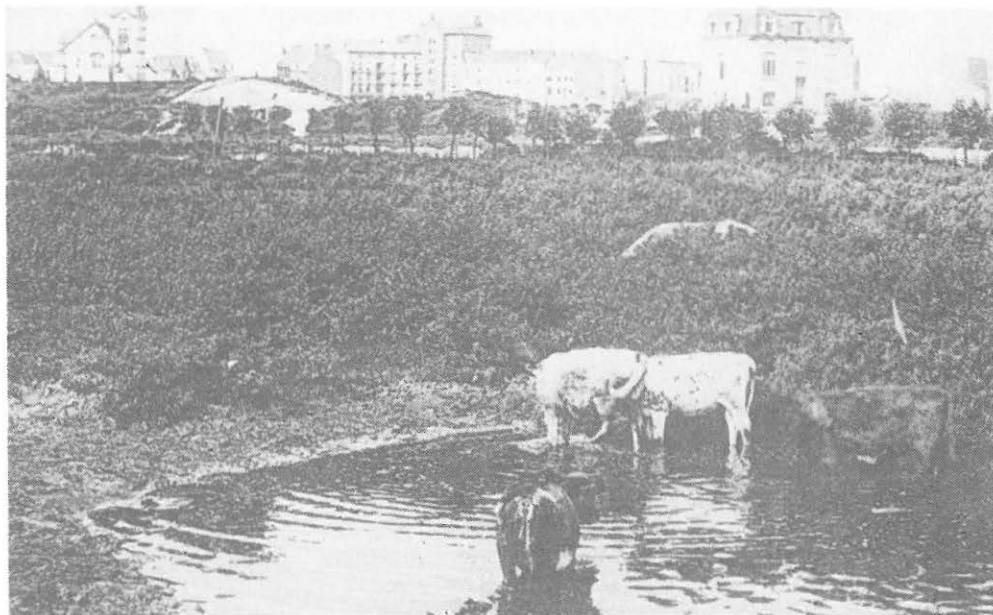
”Van het dorp tot het strand geen enkel gebouw te ontwaren. Langs de weg naar zee enkel duinen, wel het duinenpark als klein bosje. Ook een klein oud vissershuisje, vast door kunstschilders betrokken. Nog vóór ons ontdekten zij Knokke. Die mannen met baarden, Van Rysselberghe of Verwee onder meer, hadden de vensters met afgrijselijke koppen beklad in hun vlegeltijd. Het waren uilen, doodskoppen, knoken, alles van binnenuit met de petroleumlamp beschenen, akelig, om je de schrik op het lijf te jagen als je door de duistere nacht van het strand terugkwam. Er waren nog geen lantaarnpalen in die gezegende tijd”.

Het vissershuisje in kwestie was eerder het molenaarshuis van Van Damme. Een zekere Neyts opende er het eerste hotel, de Prins Boudewijn, in 1889 door Louis Vermeire merkelijk uitgebreid. De artisten behielden er hun lokaal. Het sein was ondertussen gegeven. De Knokkenars zelf, weldra ook aangespoelden met initiatief, maakten van het dorp vlug een gezellig verblijfscentrum. In de buurt de hotels Cygne, Communal, Bruges, Cosyn, Lion d'Or, Welkom en Couronne. Enkel de Prins Boudewijn heeft tot vandaag de dag de tijd overleefd. Zoals de badgasten vond de uitbating van hotels ook de weg naar zee.

Van Bunnan liet zijn Grand Hôtel reeds in 1890 optrekken bij de pasaangelegde dijk. De 20e eeuw was nog in zicht als die nieuwe voorgevel geleidelijk aangevuld werd. De handel floreerde. Een nieuwe tijd was aangebroken. Wie nog in het dorp logeerde kon weldra met de paardetram naar de Place Publique bij zee. De stoomtram uit Brugge stopte aan de Cygne. De loskaai was bij de Judestraat.

HEIL MET DE STROOMTRAM

Met de terminus van de trein te Heist was Knokke eerst nog van de buitenwereld afgesloten. De hotels hadden wel hun eigen ”char-à-bancs”. De stoomtram zou een grondige verbetering brengen om het

De drinkwaterput voor de koeien van Van Parys zal plaats maken voor het St-Andrewshotel bij Elisabetlaan.

De oude dijken van weleer wezen de schapen bij de Ooievaarslaan de weg naar de stal.

dorp bij de duinen uit de afzondering te brengen. Het was een indrukwekkend gevaarte waarmee de verbinding uit Brugge tot hier kwam na 1890. Bij het Dorpsplein was de voornaamste halte, de bevoorradings met water ter Gemeenteplein van nu, zo de loskaai voor goederen en steenkool. Het was ook het begin van een lange historie, tot de paardentram, de elektrische tram, autobus en trein (in een afzonderlijke uitgave van Cnoc is hier beschreven, weldra in herdruk). Enkele indrukken, kortweg onthouden:

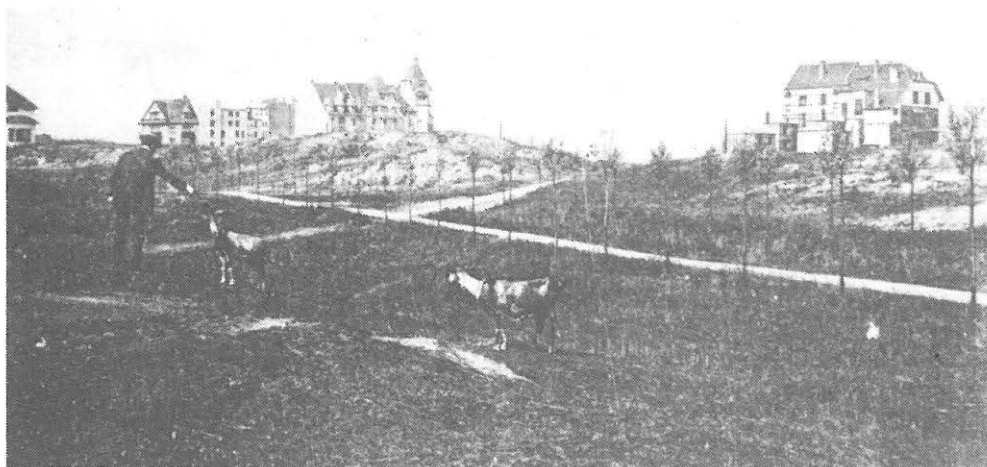
"We stappen op de rokende en dampende stoomtram, een wonderbare machine. Achter de voorhistorische lokomotief zijn er de kleine wagens. We moeten zelf oordelen waar we willen zitten, volgens klasse. Met veel stoom, geblaas, horten en stoten, alsof ze een dozijn wagens moet voorttrekken, komen lokomotief en het hele gestel in beweging", noteerde André Vlaanderen.

Het bleef niet bij de stoomtram met halte in het dorp. er was reeds sprake van een tramlijn tussen Cygne en zee in 1890. Maar het duurde tot 1902 om de stichting mee te maken van de Naamloze Vennootschap van den Tramway van Knocke-aan-Zee, de toekomstige paardentram van Louis Herrebout uit Brugge. De toelating kwam het volgend jaar, voor de duur van dertig. Hoop doet leven. Op 2 april 1904 werd het paard voor het tramrijtuig gespannen en was het de eerste rit langs de stoffige Lippenslaan, vanaf het Hôtel de Bruges tot het Grand Hôtel. Het werd een konkurent voor de koetsen, die ook 10 centiem vroegen voor de rit. Goedkoop voor de tijd, want op het strand kostte de huur van een paard 2 fr. per uur, een ezel 1 fr. De paardentram zal het wel niet langer dan tien jaar uithouden, de tijd van de Belle Epoque. De tram ontspoorde wel eens, meer dan eens, en dan diende beroep gedaan op meereizende badgasten. De koetsiers staken de schouders op als ze gezwind voorbij reden.

In september 1910 luidde het nieuws. "Aanstaande jaar wordt de paardentram vervangen door moderne elektrische rijtuigen. Alle 5 minuten zullen twee of drie trams rijden". Maar in 1911 reed steeds het paardentruig, tot 1912. Precies op 29 juni van dit jaar verscheen de eerste elektrische tram, van de lijn Oostende, vanuit Heist via Knokke-Dorp tot het Zoute. De stoomtram naar Brugge bleef. En vanuit de Breydelstad zakten in 1913 met ditzelfde gevaarte ook de personaliteiten af voor de inhuldiging van het nieuwe stadhuis. De trein liep vanuit het binnenland nog niet verder dan Heist.

VAN 'T ZOEKTE TOT LE ZOUTE

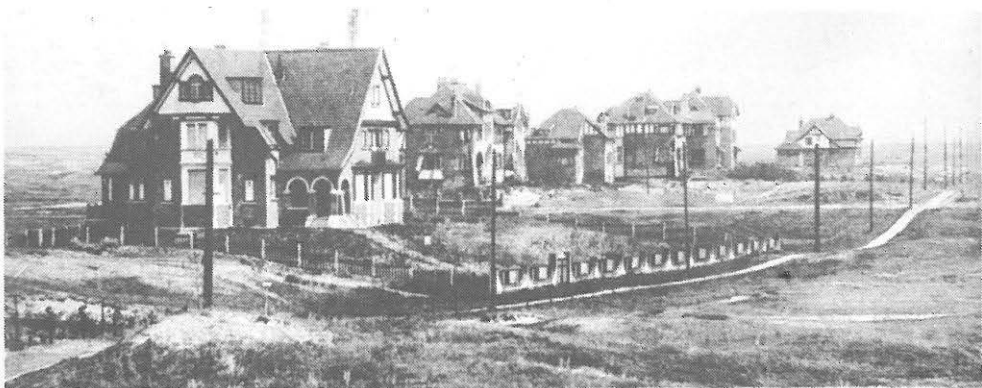
"'s Zondags trokken we op onze klompen naar de mis in 't dorp. Om onze centen te sparen, niet voor een stoel te moeten betalen, gingen we vooraan bij de kommuniebank zitten. Met ons geld kochten we achteraf pupekado's bij Ida Babelute, die buiten de kerk stond met een tafeltje. Het dorp was voor ons Zoektenaars een heel avontuur". Wist ons destijds Louis Viaene te vertellen. en hij heeft het meegemaakt hoe het eenzame Zoekte, "slecht aangeschreven bij komiezen en gendarmen" (volgens Jean d'Ardenne 1888) ook de weg zou opgaan van bad-

Cottagepad naar Albertplein toe.

In het pasgeboren Zoute de kolonisatie van de duinen.

Engels pad naar oud Zoekte.

stad, meer verkaveling van de duinen.

Het voorbeeld van Van Bunnan-Verwee-Dumortier deed de groep der Lippens-Piers de Raveschoot opkijken. Duinezand was al eeuwenlang als waardeloos aan storm en zee overgeleverd, de vruchtbare polders als het duurste bezit onthouden. Maar nu bleek plots, bij het ingaan van de 20e eeuw dat over de duinen naar zee het zand goud waard was. De nv Compagnie Het Zoute werd opgericht, een eerste plan opge-maakt. Voor de toekomst geen Zoekte meer maar Le Zoute. De dijk vanuit Knokke werd in 1908 in oostelijke richting verlengd, de Elizabet-laan werd getrokken, straten en paden, elektriciteit geleverd.

"In 1908 hadden de Zoektenaars al meer geld op zak toen ze naar 't dorp kwamen op zondag. De week door werkten velen aan de nieuwe zeedijk. De anderen waren voor bouwwerken ingezet. Het was niet bepaald nodig ambachtsman te zijn om bij een aannemer een frank te verdienen. Ingel Viaene was timmerman, Bastiaantje Monteville en zijn zoon metselaars, zo ook Pulle en Pol Byl".

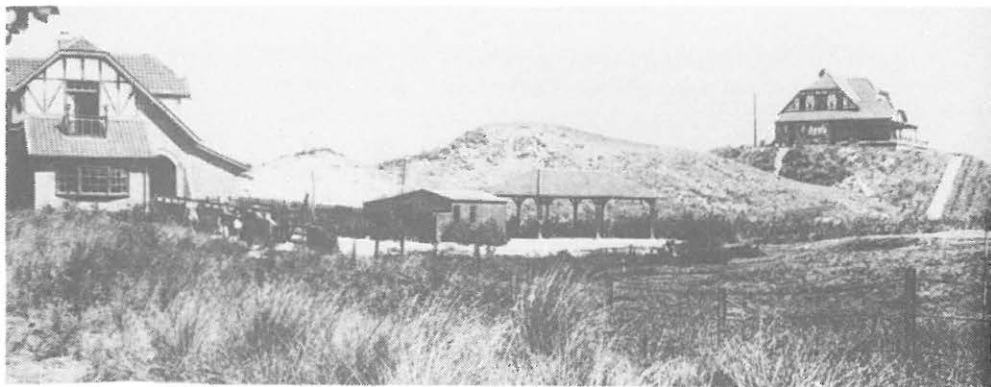
In het 6e deel van onze Andere Gids kan alles achterhaald worden. Zo hoe planmatig te werk gegaan werd. Een groot stuk van het duinen-landschap kon met reliëf bewaard worden door het aanleggen van paden met villa's langs. Het bos kwam rond de Hoge Hul. De duinen konden verder opwaaien naar het Zwin. Voor het Zoute was niet alles verloren, terwijl in het centrum van Knokke duinenhoogten systema-tisch geëffend werden, iets dat ook grotendeels het Albertstrand zou treffen.

De strook bij dijk en strand volgde de trend met een voorgevel van hotels en aaneengesloten gebouwen, grotendeels in de stijl van de Belle Epoque. Niet later dan in 1909 trok Jacques van de Velde reeds het Grand Hôtel du Zoute op. Er kwamen er meer: Belle Vue van Van-denbossche, Jacobs van Miel, Zomerlust van Mon Jacobs, Terminus van Devisscher. Ook de Savoy van Duysburgh. Maar toen brak de eer-ste wereldoorlog uit.

Tot zover was de Kustlaan nog een zandstraat met enkele villa's: Kikoto, Val Joli en Kaboti. "Maar de oorlog is gekomen en 't Zoekte had zijn oude gewoonten niet verleerd om zijn plan te trekken, zo Kru of Bagge of Kikker. En ik Schees", zei Louis Viaene. Na die eerste oorlog was er veel werk. 't Oude Zoute liep naar zijn einde. Stiene Viaene was zowat de burgemeesteres van de buurt gebleven. Toen ze haar waar-digheid aflegde, werd ze in 1928 met een sjees naar het stadhuus gevoerd, ontvangen door burgemeester Desmidt. Ze gaf hem alles in handen, 't Zoekte en al. Maar 't voornaamste bleef de Compagnie.

EXTENSION VOOR ALBERTSTRAND

Dan was er aan de westkant van 't dorp het domein van Serweytens, met duinen en diepe pannen. Eerst werd evenmin een toekomst met stranduitbating gezien. Charles-Joseph deed Philippe Amys en Pieter Meersman de gronden bij de Lispanne droogleggen en bouwde een modelhoeve. Maar hoe konden rogge, aardappelen en meer gewassen uit zand renderen? Uiteindelijk bracht ook hier Knokke raad. In 1911

Monkey House voor de golfclub, beheerste de buurt vanop de Blinckaert.

Plaats genoeg in de duinen, ook voor de eerste tennisvelden.

Het Pannenhuis stak boven de buurt van Zoutelaan bij Dumortierlaan uit.

werd de bouwmaatschappij Knokke-Duinbergen-Extensions opgericht, verder kortweg onthouden als de Extension voor de uitbreiding die de badplaats zou krijgen vanaf de buurt van het Grand Hôtel, de oorspronkelijke 500 m dijk ook verlengd. Zoals het Zoute reeds voorbeeld gaf. Maar ditmaal in westelijke richting. Er was nog niets gebeurd toen de oorlog uitbrak.

Zeemijnen en stormen vernielden de zeedijk tot de Extension en van de plannen bleef niets meer over. Tot Joseph Nellens opdaagde en met meer Antwerpse financiers de delen van Serweytens overnam en de Société Immobilière Knocke Balnéaire oprichtte. Pas nu was het Albertstrand geboren. De nieuwe dijk die aangelegd werd zorgde voor een prachtige baai met breed strand in 1925.

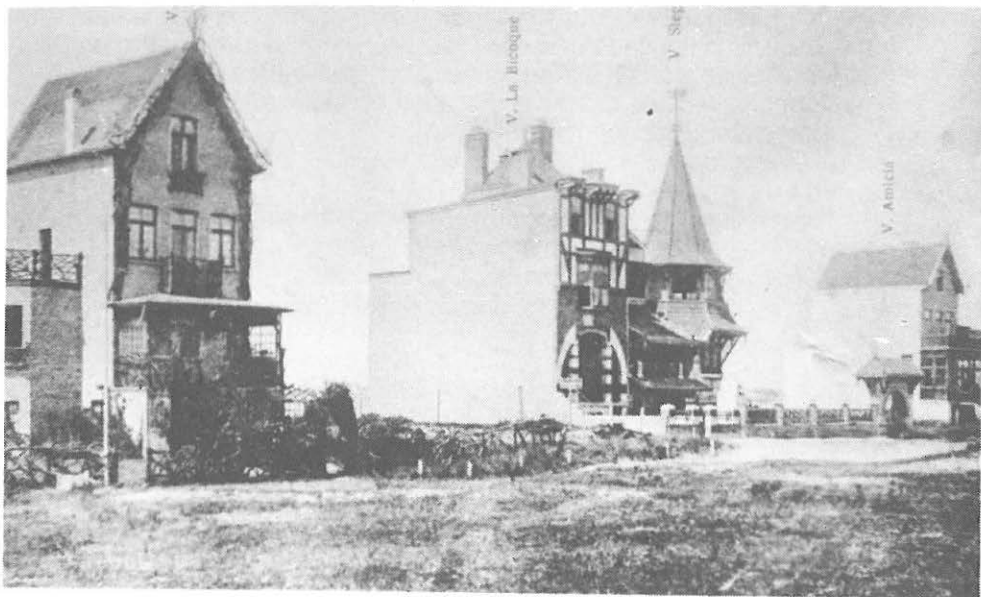
Het zou wel tot 1928 duren vooraleer het Albertstrand goed op gang kwam, bij de dijk de eerste hotels Albert-Plage en Soleil, zo de Rubens. Het Zegemeer werd gegraven, de Pavillon du Lac opgetrokken, naar 1930 toe met het Casino. Maar de prachtige duinen vanaf de Leopoldlaan bij de Hul van Blancgarin tot de Meerminlaan werden platgelegd om Parmentierlaan en Koningslaan over anderhalve kilometer recht door te trekken van het station tot de dijk. Er bleven wel enkele buurten voor villa's, vooral bij het Zegemeer. Duinbergen ontsnapte beter aan de ondoordachte bouwwoede. Aan god Geld.

HOTELS

Om al die badgasten onder te brengen waren hotels nodig. Van 1890 tot 1914 werden er reeds heel wat opgetrokken, in het dorp, langs de dijk, bij de Lippenslaan, verder naar het Zoute toe. De oorlog 1914 werd het einde van de eerste fase.

In de buurt van Dorpsplein naar Loskaai toe verzezen: Bruges (C. De Klerck), Cygne (L. Tavernier), Cosyn (Médard Cosyn), Couronne (Carlos Fournier), l'Univers, Communal, Provincial en Welkom. - Langs de Lippenslaan: Bruges, Prince Baudouin, Lion d'Or, l'Espérance, Germania, Beau Site, Arts et Sports, Dortmund, Berlin, Gielen (Cap Nord), Mille Colonnes (C. De Knock), Familles (Melles Deckers), Rivage (P. Debrock), Central (Vermeire-Van Houtte), Meysman Verweeplein, Europe (Godefroy en Vansteenkiste), Square Elisabeth, Dunes, Lion de Flandres, Progrès. - Bij Van Bunnensplein (Place Publique): Littoral (Demarest), Flandres, Continental, Beau Séjour. - Zeedijk en naar Zoute: Kursaal, Grand Hôtel de Knocke (L. Van Bunnens), Phare, Plage, Bains, Palace, Max Arendts, Exelcior, Grand Hôtel du Zoute (van de Velde-Van Houtte), Saint-Jean (Métropole), Jacobs, Nations, Pauwels (H. Pauwels-Hasaert) Majestic, d'Allemagne, in het Zoute nog Nobus, Terminus en Rex. - Bij Edisonplein (nu Taborastraat): Rhin, Kölner Hof, Deutscher Hof (W. Jacxens), Neptune. - Bij Statieplein (Elizabetlaan-Leopoldlaan nu, waar toen het treinstation voorzien was en nooit kwam): Düsseldorf Hof (Rombout-De Bruycker) latere Paix en Wellington. - Verder ook een hele reeks pensions. Zie nader jaarboek Cnoc is ler nr. 23 - 1986, zo voor de hotels tussen beide oorlogen).

Tussen beide oorlogen nam de badstad een geweldige uitbreiding. Het

Nog geen straat, maar reeds landhuizen langs de Leopoldlaan van de toekomst.

Aanvang de 20e eeuw ook het Hôtel des Dunes bij de Lippenslaan volop in de duinen naar zee.

aantal hotels zou tot meer dan driehonderd oplopen. Neen, buiten de Memlinc en zo, is er vandaag de dag niet veel meer van vroeger terug te vinden. Nieuwe werden wel gebouwd. Dan maar eens de lijst vragen op het toerismekantoor, dat terug te vinden is op de plaats waar eens de vuurtoren stond, gesloopt in 1952.

Over de duinen naar zee: aan alles is een begin.

Wat toen was, zag reeds veelal een einde.

Kom over honderd jaar terug en we zullen vandaag eens spreken.

André D'hont
Copyright 1995

In het Zoute werden de duinen ingepalmd langs kronkelende paden, paden naar de eerste villa's.

Door de Zoutepolder, met de hofstee van Lierman (achterlinks), een weg naar het bos, nu Blinckaertlaan.

GIDS VAN HET ANDERE KNOKKE

INHOUD ALFABETISCH

van de acht delen:

1. 't Dorp - 2. Het Polderdorp - 3. De Weg naar Zee - 4. 't Alberstrand -
 5. Langs Strand en Dijk - 6. 't Zoute - 7. Van Zwin tot Polders -
 8. Over de Duinen naar Zee.
- uitgaven van de heemkring Cnoc is ler 1988-1995.

De alfabetische lijst verwijst naar het nummer van de titel, zoniet nader aangeduid met het nummer van het deel in Romeins cijfer.

A - B - C

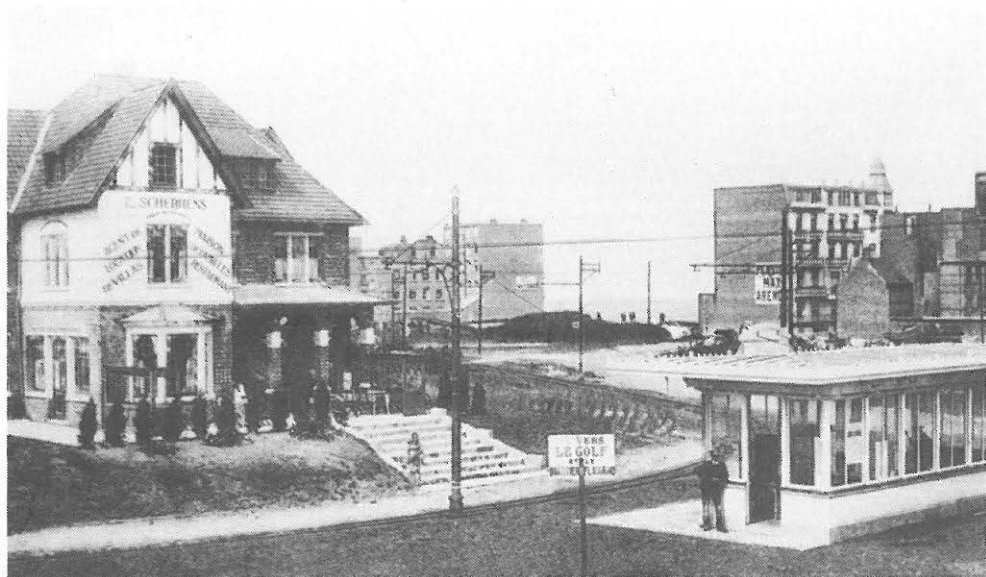
Albertlaan 103 - Albertplein 214 - Alberstrand oorsprong ontstaan IV 185 - Alberstrand zijstraten zeedijk 170 - Amazonepad 268 - Amerika-pad 265 - Appenzakstraat 228 - Astridlaan 268 262 - Batterij Wilhelm 181 182 183 - Bayauxlaan 125 172 - Bernardusfort 290 - Bevrijdingslaan 254 - Binnenhof 251 - Blanc Garinstraat 129 - Blinckaertduinen 244 246 - Blinckaertlaan 244 - Bosduivenlaan 244 - Boslaan 244 58 - Bosmannenstraat 311 - Bosslag 296 - Boudewijn eerste hotel 27, artiesten 30 - Boudewijnlaan 28 - Braambessenpad 260 - Bravantse panne 239 - Brandweer kazerne 97 - Brandweerstraat 96 - Breartstraat 213 - Brits pad 265 - Britse kolonie 253 - Bron 261 - Bronlaan 308 - Brugse Vrije VII - Burkeldijk 288 - Caddiespad 240 - Canada Square 164 - Casino 165 168 169 167 - Casino oorlog 166 - Cassierstraat 110 - Churchillaan 254 - Cottagepad 258

D - E - F

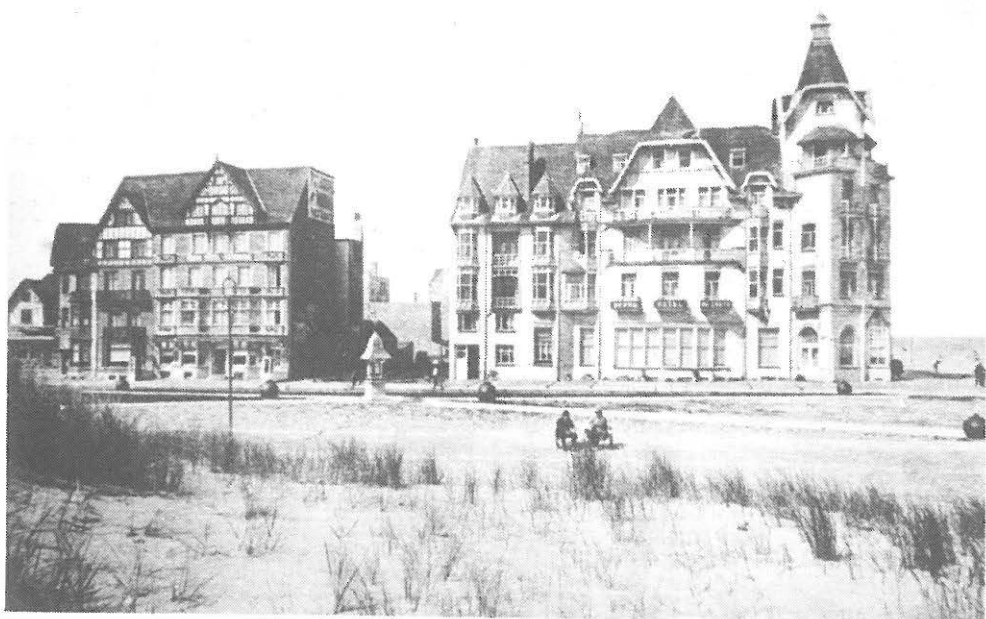
de Costerlaan 53 - Deens pad 267 - de Judestraat 48 (Marie Mengé 52 - Opededrinck paster Benjamien 51 - weide Tavernier 50) - De Kerckhove 267 - de Klerckstraat 80 - Frans Desmidtplein 121 - de Tièrestraat 114 - Devischstraat 74 - D'Hooghestraat 142 - D'Hooghe-strand 193 - Dievegat 299 - Dijken VII - Dijkgraafstraat 292 - Diksmuidestraat 258 - Dodeigne (Eva) 161 - Dominikanenpad 263 - Dorp I - Dorpscentrum 100 - Dorp plan Popp I - Dorp nieuw 112 - Driehoeksplein 259 - Driewegen 86 - Duindistelstraat 212 - Duinen Alberstrand 151 - Duinrooslaan 268 - Duinvioltjesstraat 132 - Duivelsput 73 - Dumortierlaan 120 - Dupuisstraat 178 - Ebbestraat 220 - Eikenlaan 244 315 - Elizabetlaan 120 250 179 - Elzenpad 268 - K. Fabiolalaan 260 - Fazantenpad 268 - Pr. Filipaan 263 - Fincentlaan 29 - Fochlaan 266 - Fort St.-Pol 313 - Frans pad 258 - Futtel 87

G - H - I - J

Gasmeterstraat 147 - Gemeentehuis eerste 69 - Gemeenteplein Willemfondsbibliotheek 46 - Gemeenteplein Communal 83 - Gemeenteplein Deckers 45 - Gemeenteplein Loskaai 42 - Gemeenteplein Miel Sweis 47 - Gemeenteplein markt 82 - Gemeenteplein Noordduif 45 - Gemeenteplein van de Velde 81 - Golf Club 238 - Golf Zoute 238 - Golvenstraat 217 - Graaf Jansdijk 64 - Graaf Jansdijk Noordse Zeevogel 76 - Grand Hotel 202 - Groen Plein 263 - Grote Stelle 294 - Gou-

Het Zoute rond stopte de tram tegenover Scherrrens bij het wachthuisje.

Het Grand Hôtel du Zoute van Ko van de Velde werd in 1909 gebouwd toen de dijk aangelegd was.

vernementsweide 289 - Guldenvliesstraat 118 - Handboogstraat 146 - Hazegras 290 - Hazegrasstraat 292 - Hazegraspolderdijk 291 - Helmweg 104 - Hoge Hul 242 - Hollands pad 267 - Hotels verdwenen Albertstrand 171, Zoute 275 - Ieperstraat 258 - Iers pad 263 - IJzerpark 258 - Internationale dijk 303 - Isabella-fort 287 - Italiaans pad 263 - Jagerspad 296 - Jumping 297

K

Kaart (1773) V - Kaas-en Boterfabriek 293 - Kalf 62 - Kalf café André 70 - Kalf mensen 67 - Kalf smidse De Zutter 61 - Kalfsbuurt 278 - Kalfdiinen 59 - Kalfdiinen Jan Vermeires Hul 60 - Kapelletje Gr. Jansdijk 280 - Kaperingbos 296 - Karel-Augustlaan 109 - Pr. Karellaan 267 - Kermelbergstraat 258 - Karel 1-str. 292 - Kerk Anglikaanse 257 - Kerk H.Hart 139 - Kerk St.-Margaretha 7 toren oude 8 verdwenen 9 - Kerk Zoute 264 - Kerkhof St.-Helena 78 - Kerkstraat 6 - Keuvelhoekplein Tijn en Nele 54 - Keuvelhoekstraat 55 - Keuvelhoeve 68 - Kleine Vlakte 297 - Klimaat 216 - Knokkestraat 148 - Kongostraat 137 - Konijnendreef 269 - Koninginnelaan 138 - Koningsbos 247 - Koninglaan 4 - Koninklijke Villa 300 - Kopsdreef 115 - Kortestraat 292 - Kragendijk 84 - Cultureel Centrum Scharpoord 149 - Kustlaan 260

L

Lamoralstraat 117 - Lamsoorpad 269 - Lekkerbek 226 - Gen. Lemanpad 259 - Leopoldfort 288 - Leopoldlaan 141 - Lichttorenplein 204 - Lijsterweg 270 - Lippens VI - Lippens Maurice 277 gedenkteken 263 - Lippenslaan weg naar Zee III - Lippenslaan (1887) 18 (1907) 19 - Lippenslaan horeca 128 - Lippenslaan oostkant dorp 20 westkant Café du Tram 26 w. Belle Epoque 25 w. post 23 w. Garde 24 w. Boudewijn 21, oostkant 31 34 Verweeplein 32, westkant Espérance 35 108, Verweeplein-Desmidtplein 116, postbuurt 123, centrum 127, ouderlijk huis 124, Rivagebuurt 134, Centralbuurt 136 - M. Lippensplein Dorpsplein 15 - M. Lippensplein 10 De Zwaene 14 - Lispannelaan 155

M - N - O

Maurice Maeterlincklaan 268 - Magere Schorre 56 planten 57 - Marie-Joséstraat 208 - Marcellaan 267 - Meerlaan 106 143 - Meerminlaan 175 - Meesjesweg 270 - Mennekenslaan 133 - Merelweg 270 - Militair kustverdediging 233 - Molen Kalf 63 laatste mulder 65 - Molen Lievens 1 - Molen Mengé 77 89 - Molen bos 245 - Mommenstraat 123b - Montgommerylaan 254 - Mosselmanstraat 131 - Seb. Nachtegaelestraat 16 - Nachtegalenlaan 244 - Natiënlaan 99 - Nellens Gustave 162 - Nellenslaan 169 - Neptunuspad 174 - Nieuwe Hazegraspolder 291 - Nieuwstraat 98 - Nieuwpoortstraat 258 - Noordzeelaan 268 - Nyckeesstraat 93 - Ooievaarslaan 297 - Oorlogsmonument 122 - Oosthinderstraat 223 - Oosthoek 310 - Oosthoekplein 311 - Opdedrinckplein 2 - Openbaar vervoer stoomtram 17 - Openbaar vervoer terminus tram-bus 5, treinstation 11

P - R - S - T

Paardemarktkreek 291 - P. Paolalaan 268 - Papenpolderderken 49 -

Bij Moeder Siska parkeerden in het begin van de 20e eeuw de laatste modellen auto's.

Wat rest van de oude huisjes vonden we in 1994 nog terug langs de Paulusstraat.

Parmentierlaan 3 - Paulusdijk 290 - Paulus-fort 314 - Paulusstraat 315 - Paulusvaart 290 - Paviljon bij meer 158 - Peperstraat 102 - Père Fachépad 266 - Pierslaan 101 - de Plate 289 - Plettincks Hul 256 - Polderdorp 41 - Polders eerste 278 - Poolspad 265 - Post eerste 22 - Réserve 159 - Retranchementstraat 289 - Rietgorzenpad 268 - Ruiterspad 268 - Rijkswachtlaan 311 - Rommel Patrick 315 - Ropspad 105 - Rubensplein 192 - Rückriem-beeldhouwwerk 305 - Sabbelaan 173 - Schaapstal 285 - School eerste 13 - School ateneum 38 - Schoolbuurt 44 - Schots pad 263 - Schutters pers Verweeplein 33 - Serweytens hofstee 157 - Severinpad 254 - St.-Bernardinstituut 144 - St.-Hubertpad 244 - St.-Jorisstraat 79 - St.-Margaretaschool 180 - St.-Sebastiaan Driewege 88 - Smedestraat 91 - Sijsjespad 268 - Siska Moeder 318, Kinders 312, Marie 276 - Smedestraat voorstad 02 - Smokkelgat 231 - Sneeuwgorsdreef 3 - Spaanse laan 312 - Sparrenbos 243 - Sparredreef 248 - Sportlaan 145 - Sportstadion 90 - Stadhuis 39 - Stadionstraat 94 - Staquetstraat 106 - Station 11 - Steenbakkerijen 85 - Sterrenlaan 187 - Stijgbeugelpad 263 267 - Strand eerste 200 - Strand badinstelling Zoute 215 - Strand uitbating 206 - Strand zandopspuitingen 195 - Strandstraat 218 - Swolfstraat 209 - Taborastraat 135 - Tamarispad 263 - Tennis Zoute 262 - Tennispad 254 - Theresiahoeve 289 - Theresia-fort 289 - Toerisme kantoor 205 - Tram trein bus 5 - Talassotherapie inst. 160

V - W - Y

Valkenpad 270 - Van Dammestraat 156 - Van Bunnanlaan 255 - Van Bunneplein 203 Place Publique 140 - Van Rysselberghestraat 111 - Van Steenstraat 95 - Vauxellisschuur 66 - Verhaerenlaan 265 - Verheyestraat 43 - Verweebuurt 107 - Verweeplein buurt 36, plein 37, herbergen 40 - Verwee villa 113 - Verzetsplein 176 - Vierweghe herberg 311 - Vijfhuize 283 - Villapad 258 - Vinkenweg 270 - Visdiefjespad 154 - Vlaams pad 252 - Vlierpad 260 - Vliegveld 298 - Vlindertuin 309 - Vrede 284 - Vrijheidslaan 188 - Vuurtoren 199 - Waals Pad 267 - waterkasteel 241 - Wegwijzer oude 286 - Welse weg 263 - Westhinderstraat 222 - Wielingen 221 Windevang 248 - Windrooshelling 225 - Wulpenpad 263 - Witte Hoeve 281 - Eug. Ysayelaan 260

Z

Zadkine dichterbeeld 163 - Zandstraat 210 - Zeebaden 207 - Zee getijen 198 - Zee Noordzee 197 - Zee stormramp (1953) 227 - Zee windsurfen 229 - Zeedijk oude 194 - Zeedijk Rubens oost 196 - Zeedijk stenen (1890) - Zeedijk Zoute 211 - Zeelijn tot dijk V - Zeemeeuwenpad 265 260 - Zeeuws pad 270 - Zeewindstraat 219 - Zegemeer 152 - Zegemeerpad - Zevenkote 316 - Zevenkote school 317 - Ziekenhuis O.L.V. ter Linden 72 - Zonnelaan 190 - Zoute kaart VI - Zoute-Compagnie VI, toekomstplannen 274 - Zoutedijkske 268 - Zoutelaan 249 128 - Zoute oud 236 265, nieuw 237 - Zoutepolder 235 271 272 273, bewoners 235 271 272 273, postjes 271 272 235 - Zoutepolderdijk 234 - Zuiveringsstation 295 - Zwaluwenlaan 191 - Zwart Huis 259 - Zwemkom swimming pool 230 - Zwinbosjes 306 - Zwinduinen 232 - Zwinhistorie VII - Zwinlaan 307 - Zwin oud 282 - Zwinpark 304 - Zwinreservaat schorre 301 - Zwinschor planten 302 - Zwitsers pad 267.

Voor de Knokkenaars kwam er extra werk in de zomer:
redder bij het kabienstrand.

Italiaan Jesse Brandani zakte ieder zomer als troebadoer naar Knokke af, reeds in 1909 en ook tussen beide oorlogen. Op strand en bij Siska's amuseerde hij de jeugd.

ENZOVOORTS

Er is meer te achterhalen in de uitgaven van Cnoc is ler: jaarboek en jaarlijkse brochure, zo in vele boeken in de loop der jaren verschenen en het werk van verschillende auteurs. Ze kunnen nader geraadpleegd worden of ontleend in de Willemsfondsboekerij. Door de stadsbibliotheek in het Cultureel Centrum Scharpoord is een katalogus opgesteld van de kollektie Knokke-Heist die er kan ingekeken worden. Bij gelegenheid van "André D'hont Kronikeur van Knokke" (1994) verzorgde Fons Theeren een lijvige uitgave met kronologie, registers en alfabetisch alles te achterhalen in wat van mij verscheen. Hier alle werken vermelden over Knokke doorheen geschiedenis en aktualiteit geschreven? Wie zoekt die vindt. De Gids van het andere Knokke laat toe beknopt wegwijs te worden. Doorheen de teksten werd verwezen naar vele uitgaven. Ook zijn we nooit aan het einde van de geschiedenis, het heden het verleden van morgen. Daarom: Enzovoorts.

ZE HEBBEN HET ONS ALLEMAAL VERTELD

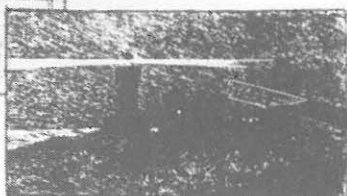
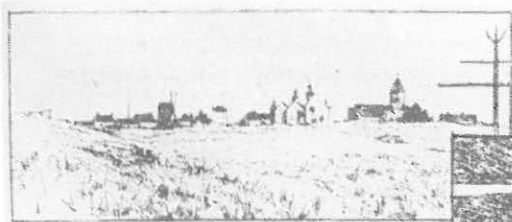
Als we dan kunnen meeleven doorheen de jaren die Knokke hebben zien ontstaan en tot badplaats komen, is het ook dank zij de vele Knokkenaars die ons te woord stonden in meer Dagklappers. Hun getuigenis overleeft de tijd.

Margriet Schaut (1911-1991) die bij Fort St.-Pol in 't laatste oud huisje woonde (in 1993 verdwenen): Louis Schaut was mijn vader. Hij trouwde met Melanie Amandels van 't Kalf. Ik werd hier geboren. Het huisje stond nog alleen, onze weide rond het fort en waar de koeien graasden. Het is allemaal veranderd. Achter het huis lag destijds een pilserij, een put dicht met biezems waarop we konden lopen als op een kussen. Voor onze deur stond een groot wagenkot, met karren en paarden, en de vummen werden opgestapeld. We hadden een tiental beesten, koeien en paarden.

Remi Viaene (?-1971) die als vrijgezel in 't sparrebos woonde aan de voet der duinen: Dat zijn hier huisjes op de cijns. De grond is van de Compagnie, het huis is van ons. En we kunnen het niet verkopen. We zullen er blijven zolang de Compagnie het wil. Het is een droom van een huisje en het zou altijd moeten kunnen bestaan. Met een zwartgeblakerde haard, een oude halfberoeste Mechels kachel, allemaal oud antiek.

Frans Slabbinck (1806-1982) woonde aan de rand van de Kalfduinen: De kinderen werden gekocht bij Natje Bouillon, onze naaste gebuur van rechtover, waar nu villa's staan. Het gebeurde daar omdat 't bij 't onzent niet alleen te nauw was, maar ook omdat de andere kinderen er niets mochten van zien. 's Avonds werd de nieuwe boreling dan met moeder op een stoel naar huis gebracht. Wat dan weer één meer was bij vader Theophiel. Er werd maar gestopt aan de zestiende.

Jules Rotsaert (1900-1982) werd in 1923 kolenhandelaar: Vader Jozef kende Knokke op zijn duimpje. Hij werkte bij de post vanuit Westkapelle. Dan kwam hij bij de stoomtram en was chef van het station Cygne naast de beenhouwerij van Sissen Duysburgh (in de Nachtegaelstraat van nu). Ter Smedenstraat bouwde hij zijn huisje voor 1.200

DE HERINNERING

Blijft de herinnering aan het andere Knokke van toen: het dorp, de vuurtoren, de schutters bij de molen Van Damme, ook Siska's molen.

fr, grond inbegrepen. Bij de verkoop in 1909 deed hij er 600 fr. winst op. Dit is als hij met Elodie de Café du Tram geopend heeft bij de Avenue en de kerk.

Maria Vermeire (1872-1967) werd de vrouw van garde Casimir de Bruecker (die diende onder drie burgemeesters: Th. D'Hoore, Louis De Klerck en Frans Desmidt, tot 1932): We liepen van 't dorp door de duinen naar zee toen we klein waren. Dan kwam een vaste weg. De paardetram zou er over rijden, van de Smedestraat tot 't Van Bunnanplein. Een klute voor een toertje. De tram en de paarden stonden in de remise in de Smedenstraat. Beyne was kondukteur. Er waren vele hotels in 't dorp. Er waren er die een sieze hadden om naar de statie te Heist te rijden om klanten af te halen. Anders moest je maar te voet van de trein komen.

Casen Lingier (1882-1971) kwam op 1 juli 1905 voor volle uren op de post in 't dorp: De dijk was in rode steentjes, de Lippenslaan was een graveeweg, pas gekasseid in 't jaar '12 als de tram gekomen is, om de paardetram van een klute, te vervangen. Er was reeds volop zomerseizoen. Als er in juli vijftieng menschen in het hotel lagen, voorspelde de uitbater dat het een goed seizoen zou zijn en kon hij zich in de handen wrijven. Augustus bevestigde de verwachtingen. Neen, in die tijd gaf Pasen helemaal niets.

Casen Verwee heb ik goed gekend. Ik heb voor hem geposeerd toen ik een jaar of vijf was. Aan 't kapelletje bij de molen. Ik moest een ouderwetse hoed opzetten en hij deed me salueren, stilstaan, een uur aan een stuk. Ik kreeg een halve klute. De artiesten van die tijd schilderden maar traag. 'k Ben dan maar liever uit de buurt van de natte verf gebleven.

Gerard Dryepondt (1901-1985): Als we van ons huis ter Jodestraat over de Graaf Jansdijk keken, was er niet veel van een huis te zien. Daar stond wel het klooster, waar nu de Rijks is. Maar 't waren al duinen. En als het eens goed gewaaid of gestormd had, lagen ze 's anderendaags dikwijls hoog op een andere plaats. Het strand lag ginder heel ver. Maar er was reeds een golf en in 1910 ging ik er stokken dragen. 't Waren allemaal Engelsen die er speelden.

Gerard was een der strafste schutters van Knokke, keizer van België: Ik heb leren naar omhoog kijken sedert de pers nog bij de Pierslaan stond op 't Verweeplein. Ik heb ook nog de gaslantaarns aangestoken na de eerste oorlog. Ik kreeg 50 centiem, zo om ze 's nachts te 1 uur allemaal te gaan dichtdraaien. Maar ik heb tot 1951 moeten wachten om de hoogste gaai te schieten.

Alfons Lierman (1903-1989) werd geboren in de kaasfabriek van 't Hazegras: Sedert 1925 kwam ik reeds als sauveteur op het strand. Toen garde Casen nog direktur was van de badendienst. We vormden een ploeg met Sissen Raes, Oscar en Karel Amys, Mon Snauwaert en langen Alowies Joris. Er was een boot om in zee te steken en er waren vier ploegen, één aan 't Albertstrand, twee te Knokke en één in 't Zoute. Ik stond meest tegenover de vuurtoren. En we hebben er veel uit 't water moeten halen in die tijd.

Richard Stockx (1890-1971) zoon-koetsier van Verre Metjes van 't Zoekte had zijn paard en Victoria-koets nog voor de eerste oorlog: Het

was rond die tijd dat ik aan 't vrijen sloeg. Zij was van 't Magere Schorre, waar ze in 't huis van Beernaert ook met veertien kinderen waren. 'k Verlangde zo naar Valentine. Maar 'k zou moeten wachten tot de oorlog gedaan was. 'k Zat op droog zaad door altijd aan moeder te geven. Zo ben ik in 1918 getrouwd in 't kostuum van Charles D'Hooghe, wel wat te nauw en dat aan alle kanten open sprong. Er was feestmaal met kiekens en keuns, ook bij nonkel Charles die kok was. We hebben veel gegeten. En we hoorden dat Tiene De Groote van Heist met een hele boot schardijn naar 't Grand Hotel was. We zijn er gaan halen. En 's avond vooraleer naar bed te trekken hebben w'er nog gegeten. 'k Durfde mijn broek niet uittrekken. Die nacht ben ik nog opgestaan om schardijn t'eten.

Marie Mengé-Regelbrugge (1882-1973) verkocht melk één klute de pint: We woonden bij de Magere Schorre. Mijn ouders hadden twee koeien lopen in de duinen, met de andere mee, van Verheye, Pier Cosyn, Deckers en Meysman. Ze zochten hun eten tot het Zoute. En als het heet was sliepen z'op het strand. Maar in de Vlakte was er meest gras. Driemaal in de week kwamen ze naar huis en hun weg vonden ze vanzelf. Vooraleer naar school te gaan eerst ons werk doen, de koeien melken. Eens van school weg, ging ik ook met melk rond, met een juk op mijn schouders. Nu kennen de mensen dat niet meer, 't is nu al in flasschen.

Isabelle Vermeire (1903-1980) was gehuwd met Robert Baeyens, zoon van Louis, die op het strand in 1880 de eerste uitbating opende: Ze waren pas getrouwd en ze besloten het Hotel de la Plage te bouwen. Toen Louis Vermeire, van de Baudouin, hoorde dat de grond gekocht was, stak hij minachtend de schouders op van je hebt een hoop zand gekocht, nog niet goed om patatten te planten. De eerste stenen zeedijk stond er nog niet. Daar was wel de vuurtoren. En er mocht niet hoger gebouwd worden dan deze, om het licht 's avonds niet in de weg te staan. Zo kwam het hotel dan terecht met twee verdiepingen en een pannedak, volgens de plannen van een architect uit Heist. Er waren twintig kamers. Dat was in 1896, toen reeds de dijk aangelegd was.

Eugène D'Hooghe (1914-1992) was de oudste van de zes gebroeders: Het is tegen de jaren '30 dat we voor het eerst aan het Albertstrand gekomen zijn met de kabiënen. Dit was met vader Charles, na een overeenkomst met de maatschappij van de Extension. Toen bestond het strand nog niet uit hoge duinen, waarachter de nieuwe stenen zeedijk aangelegd was, nadat de vroegere bij de Rubens door stormweder vernield werd. We stonden eerst in die hoek, maar dan heeft vader in 1935 tegenover het Casino het strand geëffend; en we zijn er gebleven. De D'Hooghes zullen er zeker nog lang terug te vinden zijn.

André D'hont: Tegen de jaren '30 lag Knokke nog grotendeels in de duinen. Langs de Leopoldlaan, een zandstreep, verrees de hul van Blanc Garin, daarnaast de toppen van de duinen naar het Albertstrand toe. Het was er 'n uitverkoren speelterrein. Zo ook de duinenkammen bij het Pannehuis tussen Zoutelaan en Dumortierlaan. Tot dit allemaal onverbiddelijk geëffend werd. Het Zwin was toen nog een verre histo-

rie. 's Zomers gingen wij er ravotten en voor een zwempartijtje speelden we alles uit. Tussen de jaargetijen woonden we de spreuwenvangst bij. Enzovoort, enzovoorts. Ik las Hans en ik werd geboeid door Van Steene en de plaatselijke geschiedenis. En vastbesloten was ik, er ook over te schrijven. Over het Knokke van Toen.

Toen de ijsjes 25 of 50 centiem kostten aan 't Verweeplein.

Isidoor Verheyden (1846-1905)
Meisjes op het strand, doek van 1891.

«CNOC IS IER»

- Van Julius Cesar tot Leopold Lippens
- Dries Verheye in 1880, eerste handel aan zee
- In het dorp de hotels, naar 1900 toe
- Dorpspolitiek tussen pot en pint
- Kasseien voor de weg naar zee
- Verwee en Co verkopen de duinen
- Schilders in de wildernis
- Schepen Parmentier apart geval
- 1883 eerste badkar op strand
- Einde van romantisme bij de dijk 1890
- Trams met volle ladingen toeristen
- Zoute en Albertstrand

07 09
Standaard Boekhandel
€ 5.00

Nu komen al de mooie meisjes naar de Oosthoek.
Zwinvisser Aimé leert de Belgian Beauties vis eten.